

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ÚSTAVNÍ A ZÁKONNÁ ÚPRAVA POLITICKÝCH PRÁV VE VZTAHU
K VEŘEJNÉ SPRÁVĚ

Autor práce: Radek Baroch DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998Sb., v plném znění.

.....

Na tomto místě si dovolím poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce, panu doc. JUDr. PhDr. Jiřímu Bílému, Csc. za cenné rady, náměty, doporučení a vedení práce.

ABSTRAKT

BAROCH, R. *Ústavní a zákonná úprava politických práv ve vztahu k veřejné správě : Bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2014, 59s. Vedoucí bakalářské práce doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, Csc.

Klíčová slova: Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, politická práva, státní správa.

Práce pojednává o uplatňování politických práv ve vztahu k ústavnímu právu a právu Evropské unie a jejich uplatňování ve vztahu k veřejné správě. Práce je členěna do několika částí se zaměřením na demokracii, právní stát a ústavní soudnictví, Lisabonskou smlouvu, Ústavu, Listinu základních práv a svobod a k ní se vztahující právní normy, které politická práva dále rozvádějí a upřesňují, s cílem vytvoření všeobecného přehledu o možnostech využívání politických práv v České republice a Evropské unii.

ABSTRAKT

BAROCH R. Constitutional and legal framework of political rights in relation to public administrativ : České Budějovice University of European and Regional Studies, 2014, 59p. Supervisor of the bachelor thesis doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, Csc.

Keywords: Constitution of the Czech Republic, the Charter of fundamental rights and freedoms, political rights, public administration.

The work deals with the implementation of political rights in relation to constitutional law and European Union law and their application in relation to public administration.

The work is divided into several parts, with a focus on democracy, rule of law and constitutional judiciary, the Lisbon Treaty, the Constitution, the Charter of Fundamental Rights and Freedoms and law standards related to it, which elaborate and specify the political rights with the aim of creating a general overview of the possibilities of using political rights in the Czech Republic and the European Union.

OBSAH

ÚVOD	7
1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	8
2 HISTORICKÝ VÝVOJ POLITICKÝCH PRÁV A ÚSTAVNOSTI OD VZNIKU ČESKOSLOVENSKA PO SOUČASNOST	9
3 ÚSTAVNÍ ÚPRAVA POLITICKÝCH PRÁV	17
3.1 Demokratický a právní stát.....	17
3.1.1 První pilíř - Stát.....	17
3.1.2 Druhý pilíř - Demokracie	18
3.1.3 Třetí pilíř – Právo	18
3.2 Ústavní pořádek a jeho význam v českém ústavním právu.....	20
3.3 Ústavní soud České republiky:	22
3.4 Ochrana politických práv ústavním soudem	23
4 ÚSTAVA ČR A ZÁKLADNÍ ÚSTAVNÍ PRINCIPY OCHRANY POLITICKÝCH PRÁV	25
4.1 Hlava První základní ustanovení	25
4.2 Hlava druhá Moc zákonodárná.....	28
4.3 Přímá volba prezidenta	30
5 LISABONSKÁ SMLOUVA A POLITICKÁ PRÁVA.....	32
5.1 Krátce k historii přistoupení České republiky k Evropské unii.....	32
5.2 Lisabonská smlouva	33
5.3 Lisabonská smlouva a politická práva.....	34
6 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD.....	36
7 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD A POLITICKÁ PRÁVA	38
7.1 Svoboda projevu a právo na informace	38
7.2 Petiční právo	41
7.3 Právo shromažďovací	43
7.4 Právo svobodně se sdružovat	46
7.5 Správa věcí veřejných	49
7.6 Svobodná soutěž politických sil a právo na odpor	50
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	55

ÚVOD

Tématem bakalářská práce je Ústavní a zákonná úprava politických práv a jejich vztah k veřejné správě, respektive uplatňování těchto práv ve veřejné správě případně prostřednictvím veřejné správy. Práce se bude zabývat uplatňování politických práv ve veřejném životě, ve vztahu k veřejné správě, vývojem politických práv a jejich uplatňování v občanském životě a roli veřejné správy jako garanta ochrany a prosazování těchto práv.

Volba tématu je dána jednak profesním zaměřením a to prací u Policie České republiky. Alespoň základní znalost mezinárodního práva a Ústavního pořádku České republiky by měla být základní znalostí pro každého policistu, neboť ochrana nejen politických práv by měla být prioritou v činnosti policejních složek. Znalost ústavního práva České republiky je důležitá pro jakékoliv rozhodování při policejních činnostech, neboť právě policie zasahuje do občanských práv ústavním pořádkem vymezených. Tato práva ochraňuje před jejich protizákonným omezením a zároveň pod ochranou Ústavy České republiky a z ní vycházejících právních norem je oprávněna do občanských práv zasahovat. Znalost Ústavního práva by potom měla být garantem řádného výkonu služby a eliminace nepřiměřenosti zákroků a dalších případných pochybení při činnosti Policie České republiky. Při policejní práci by však policista měl být schopen znalost ochrany práv nejen uplatnit, ale i zdůvodnit a v případě potřeby si své postupy obhájit.

Dalším argumentem pro volbu tématu je současný vývoj na české politické scéně, kdy dochází k zaměňování politických práv s protiprávním jednáním, respektive k obhajobě takového jednání principy demokracie a legálním politickým procesem. Pro volbu tématu hovoří i nedávná změna Ústavy České republiky v oblasti volby prezidenta České republiky a následné spory o pravomoci mezi prezidentem a vládou potažmo Parlamentem České republiky a rozdílnost názorů na jednotlivé pravomoci. Nejen změna Ústavy České republiky, ale i vývoj na mezinárodní scéně, zejména v Evropské unii potažmo ratifikace Lisabonské smlouvy jsou nositelem zásadních a výrazných změn v oblasti politických práv.

Bakalářská práce by měla poukázat na vzájemné vazby mezi mezinárodními smlouvami, ústavním právem a dalšími zákony a právními normami.

1 CÍLE A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bakalářská práce je teoretická, se zaměřením na sekundární lidská práva, tedy na práva politická, jež jsou garantována mezinárodními smlouvami, Ústavou České republiky a jejich uplatňování a ochrana je upravována a rozváděna dalšími právními normami.

Cílem práce je ukázat vzájemnou provázanost mezinárodního práva s právem České republiky se zaměřením na politická práva jak aktivní, tak pasivní a možnosti jejich uplatnění v rámci demokratických mantinelů vymezených zákony a ochranu jejich uplatňování poskytovanou veřejnou správou v České republice.

Práce bude vycházet z platných a v době zpracování bakalářské práce účinných zákonů a mezinárodních smluv. Taktéž budou využívána rozhodnutí Ústavního soudu České republiky a stanoviska a názory odborníků na ústavní právo prezentované v odborné literatuře.

Úvodní část práce bude zaměřena na historický vývoj politických práv v České republice a to od vzniku samostatného státu do současnosti a na principy demokratického právního státu.

V další části bude práce zaměřena na ústavní pořádek České republiky a jeho vztah k mezinárodnímu právu a postavení Ústavního soudu České republiky v rámci uplatňování těchto práv. Dále se bude práce zabývat politickými právy vyplývajícími z Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a z Lisabonské smlouvy, jakož i vzájemným vztahem mezi nimi. Jednotlivá politická práva, uvedená v druhém oddílu hlavy druhé Listiny základních práv a svobod budou blíže vysvětlena s důrazem na jejich vazbu na další právní normy.

Při zpracování práce budou využívány pojmy ústavní pořádek České republiky, Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, Lisabonská smlouva, politická práva, demokratický právní stát, principy demokracie, právo.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ POLITICKÝCH PRÁV A ÚSTAVNOSTI OD VZNIKU ČESKOSLOVENSKA PO SOUČASNOST

Politická práva nejsou právy primárními, jež jsou každé osobě dána, ale jedná se o práva sekundární, jejichž vývoj je dán určitou vyspělostí společnosti. Jedná se o právo, které prošlo zdoluhavým historickým vývojem a mohlo se začít rozvíjet vždy až v určitém stupni vývoje společnosti a to jak hospodářském, tak společenském a morálním.

Historie vývoje politických práv by se dala dozajista datovat do dob starého Řecka. Podrobný Historický vývoj však není předmětem této práce, a proto bude historie vývoje pojata pouze ve vztahu s ústavním vývojem československého, potažmo českého státu.

Období rozhodné pro vznik a rozvoj ústavního práva a uplatňování politických práv v novodobé historii počíná revolučním rokem 1848, tedy druhou polovinou 19. století. V návaznosti na revoluční dění došlo v zemích Rakousko-Uherska k částečné liberalizaci monarchie, která vyústila v zákon o Ústavě Prosincové z roku 1867.¹ Již před touto tzv. Ústavou prosincovou byly určité snahy o zahájení ústavního vývoje a prosazování práv, ale veškeré tyto pokusy byly neúspěšné. Moc zůstává soustředěna v rukou úzce vymezené skupiny feudálních vládců opírající se o svá postavení a dlouhodobá privilegia. V dalších vrstvách společnosti se pak dá těžko hovořit o politických právech. Zákon o ústavě prosincové byl v době svého vzniku moderním zákonem, kterým se vládnoucí vrstva vzdává části svého privilegia a objevují se zde první známky vznikající demokratičnosti a vzniku politických práv i pro další vrstvy obyvatelstva mimo šlechtu. V jednotlivých člancích této ústavy se již objevují politická práva a ústava prosincová poskytuje uplatňování těchto práv ochranu. Přestože většina moci zůstává nadále soustředěna v rukách panovníka, respektive v držení vládnoucí třídy tvořené panskou jednotou, a volební práva nebyla zaručena pro všechny, jedná se v oblasti politických práv o průlomový zákon. Velmi zajímavou je zde z pohledu rozvoje politických práv věta druhá čl. 4 „Každému občanu státnímu, který v některé obci bydlí a platí v ní daně ze svého majetku nemovitého, ze svého výdělků nebo příjmu, přísluší právo voliti a volen býti do zastupitelstva obecního za stejných

¹ ZOUBEK, V. Právověda a státověda Úvod do právního a státovědního myšlení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 585.

podmínek jako příslušníkům obce.² Z pohledu dalšího vývoje ústavnosti a uplatňování politických práv jsou pak důležitá znění dalších článků této ústavy a to čl. 11 – čl. 16³. V jednotlivých článcích jsou zde upravována další politická práva jako právo petiční, svoboda projevu, právo shromažďovací, ale i práva náboženská, které v té době byla na srovnatelné úrovni s právy politickými, ne-li výše postavena. Z jednotlivých znění článků Prosinčové ústavy je zřejmé, že tato ústava posloužila jako základní stavební kámen pro ústavy Československého státu.

Vznik Prosinčové ústavy nebyl dostačující pro udržení soudržnosti monarchie. „Základním problémem postihujícím samotnou existenci monarchie bylo neřešení národní otázky. Katalyzátorem, který přispěl k vyostření národních zájmů, se stala 1. světová válka,⁴ která urychlila snahy Čechů a Slováků o samostatnost, a tak byl dne 28. října 1918 vyhlášen samostatný Československý stát. Samostatné Československo bylo vyhlášeno „Zákonem Národního výboru Československého ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu Československého č. 11/1918 S.b. z.a.n.“⁵ Tzv. Recepční zákon ze dne 28. října 1918 řešil vznik samostatného státu Československého, a aby nedošlo k bezvládní, prohlašuje v čl. 2 „Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.“⁶

Tento stav trvá do 13. listopadu 1918, kdy nabývá účinnosti „Zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě. O národním shromáždění. Tento zákon nikterak neřeší politická práva, ale upravuje jen činnost moci zákonodárné a výkonné.“⁷ I když má tento zákon ve svém názvu klauzuli, že se jedná o zákon prozatímní, je ponechán v účinnosti až do února roku 1920.

Dne 29. února 1920 je vyhlášena a stává se účinnou první ústava v jejím moderním pojetí, tedy ve smyslu „aktu vymezujícího základy zřízení státu.“⁸ Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. Tento zákon je v podstatě rozdělen do dvou částí a to části uvádějící Ústavní listinu Československé republiky v účinnost, jejíž součástí je preambule a uvozuje deset

2 ZOUBEK, V. Právověda a státověda Úvod do právního a státovědního myšlení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 585.

3 ZOUBEK, V. Právověda a státověda Úvod do právního a státovědního myšlení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 586-587.

4 GOSPIČ J., MATES P., Základy ústavního práva. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001, s. 9

5 ZOUBEK, V. Právověda a státověda Úvod do právního a státovědního myšlení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 589-590.

6 ZOUBEK, V. Právověda a státověda Úvod do právního a státovědního myšlení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 589.

7 ČESKOSLOVENSKO Zákona č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě. O národním shromáždění. In: sbírka zákonů Československé republiky. 1918, částka VI, s. 30,31 [on-line] [cit. 2014-01-20]. Dostupné také z [www: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html>](http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html).

8 KLÍMA, K. Ústavní právo, 3 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 42.

článků, proklamací Ústavní listina. Druhá Část je již samotná Ústavní listina Československé republiky, jedná se již o plnohodnotnou a moderní ústavou, která v sobě zahrnuje veškeré znaky demokratického právního státu. Mimo jiné jsou zde již upravena práva politická, která jsou vymezena zejména v hlavě páté, ale jsou specifikována i ve vztahu k jednotlivým institucím moci zákonodárné, vládní i výkonné.⁹ Ústavní zákon Československé republiky ustanovuje mimo jiné i způsob prezidentské volby, kdy zavádí tzv. parlamentní způsob volby prezidenta „Prezident republiky jest volen Národním shromážděním.“¹⁰

Zajímavostmi ve vztahu k současnému ústavnímu právu jsou zde vymezení aktivního volebního práva, které je nastaveno odlišně pro jednotlivé komory národního shromáždění, právo volit do poslanecké sněmovny je vymezeno věkovou hranicí 21 let a právo volit do senátu je vymezeno dosažením věku 26 let. „Další zajímavostí pak je proklamace práv bez rozdílu pohlaví, která je zde opakovaně a velmi často zmiňována a je zřejmé, že dle autorů se muselo jednat o inovativní vymezení, které měli potřebu zdůrazňovat.“¹¹ Zákon č. 121/1920 Sb. Vydržel v účinnosti po celou dobu tzv. první republiky.

Jako takový platil zákon č. 121/1920 Sb. v podstatě až do roku 1938, respektive do roku 1939, tedy do Mnichovské dohody z 30. září 1938, kdy došlo k okleštění Československé republiky a následné obsazení zbytku Čech fašistickým Německem. Obsazení Českého území okupačními vojsky bylo následně „legalizováno“ z německé strany vydáním Výnosu o zřízení protektorátu na území Čech a Moravy.

„Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čech a Moravy,“¹² sice v Čl. 12 ponechává České právo, tedy právo platné v Čechách a na Moravě v účinnosti, ale je zřejmé, že se jedná pouze o formální zachování autonomního práva v rámci „Německé říše“. Z pohledu politických práv přestala tato práva vydáním výnosu zcela existovat, neboť Čechy a Morava se staly pouze jakousi východní markou „Německé říše“. Výnosem o zřízení protektorátu Čech a Moravy je veškerá moc

9 ČESKOSLOVENSKO Zákona č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky., In: sbírka zákonů a nařízení státu československého. 1920 částka XXVI. s 255-267[on-line] [cit. 2014-01-20]. Dostupné také z [www: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html>](http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html).

10 ČESKOSLOVENSKO Zákona č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky., In: sbírka zákonů a nařízení státu československého. 1920 částka XXVI. s 255-267 Hlava třetí § 56 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-01-20]. Dostupné také z [www: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html>](http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html).

11 BAROCH R. Ústavní a zákonná úprava politických práv. Brno, 2013. Absolventská práce Vyšší policejní škola a Střední policejní škol Ministerstva vnitra v Holešově, pracoviště Brno. Vedoucí absolventské práce Mgr. Bc. Ondřej Rudolf, s 11

12 ZOUBEK, V. Právověda a státověda Úvod do právního a státovědního myšlení. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010, s 597- 600.

soustředěna výlučně do rukou německých správců a zástupci českého národa nemohou bez souhlasu říšského protektora nic rozhodovat. „V roce 1939 ČSR právně nezanikla. Německou okupací však byl ČSR znemožněn výkon státní moci na veškerém jejím území. Je zřejmé, že v období od 1939 do 1945 nešlo o situaci standardního ústavního státu. Podstatné však bylo, že úsilí tehdejších orgánů zahraničního odboje směřovalo k obnovení ztracené reálné ústavnosti založené ústavou Československé republiky z roku 1920.“¹³

S blížícím se koncem druhé světové války bylo nezbytné řešit i zachování ústavnosti obnovovaného československého státu. Obnovu ústavnosti a zachování kontinuity tzv. První republiky řešil Ústavní dekret prezidenta republiky ze dne 3 srpna 1944, č. 11Úř. věst. čsl. o obnovení právního pořádku. Tento dekret v podstatě obnovoval právní zřízení ve stavu před datem 29. září 1938, avšak prozatím pouze na území Čech, Moravy a Slezska. Z pohledu ústavního pak obnovuje Ústavní listinu č. 121/1920 Sb. a zároveň ruší zákony vydané v období nesvobody.¹⁴ Tímto dekretem byl nastartován proces obnovy demokracie Československé republiky, který pokračoval i po roce 1945. Takto nastavený proces obnovy demokracie a s ní související proces směřující k vytvoření nové ústavy byl ukončen v únoru 1948, kdy se moci ujímají komunisté. Dne 9. května 1948 je sice vytvořen ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, která má demokratické znaky a zaručuje určitá politická práva a svobody, ale tyto byly vzhledem k následnému vývoji pouze formální. Již ve své preambuli se ústava odvolává na události února roku 1948 a dále deklaruje budoucí vývoj v Československu. Již v druhé větě prohlášení se uvádí: „Jsme odhodláni bránit všemi svými silami vymoženosti naší národní a demokratické revoluce proti veškerým snahám domácí i zahraniční reakce, jak jsme znovu před celým světem osvědčili svým vystoupením na obranu lidově demokratických řádů v únoru 1948.“¹⁵ Úvodní prohlášení, preambule, je dosti obsáhlá a je zřejmé, že si tím vládnoucí strany snaží obhájit své postavení a obhájit události února 1948, kdy se odkazuje na historické tradice. Způsobem proklamace prohlášení lze vysledovat určitou podobnost s prohlášením ve Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čech a Moravy a to ve způsobu jakým je vydání dané právní normy

13 KLÍMA, K Ústavní právo, 3 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 148-149.

14 ČESKOSLOVENSKO Vyhláška ministra vnitra č. 30/1945 Sb., o platnosti Ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3 srpna 1944, č. 11Úř. věst. čsl. o obnovení právního pořádku., In: sbírka zákonů a nařízení státu Československého. 1945 částka 15. s 51-54 [on-line] [cit. 2014-01-22]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-30>>.

15 ČESKOSLOVENSKO Ústavní zákona č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky., In: sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. 1948 částka 52. s 1081-1110 [on-line] [cit. 2014-01-22]. Dostupné z www: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html>.

obhajováno s odkazem na dlouholetou tradici. Lze dovodit, že oba systémy si byly vědomy, že jsou vystavěny na principech autokratického systému a potřebovaly se samy před sebou obhájit.

Zákon č. 150/1948 Sb., byl v platnosti až do roku 1960, kdy byl nahrazen Ústavním zákonem č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ze dne 11. července 1960. „Svou povahou šlo spíše o dokument politický než právní, což bylo patrné již z dlouhého uvozujiícího prohlášení.“¹⁶ V úvodním prohlášení je již jasně definováno směřování Československé republiky do socialistického tábora, a to s odkazem na ideje Velké říjnové revoluce, vůdčí postavení Komunistické strany opírající se o velkého bratra Sovětský svaz a další země komunistického bloku.

Občanská práva jsou zde potom upravena v hlavě druhé, kdy z pohledu politických práv došlo k odstranění zmínky o jakýkoliv právech respektive politická práva, která jsou zde zmiňována, jsou nastavena tak, že se jedná o jejich deklaraci v ústavě, ale o jejich uplatňování, případně o jejich rozvinutí dalšími zákony nelze hovořit a to i s ohledem na stylizaci těchto práv. Např. Čl. 28 uvádí „V souladu se zájmy pracujícího lidu je všem občanům zaručena svoboda projevu ve všech oborech života společnosti, zejména také svoboda slova a tisku. Těchto svobod občané užívají jak v zájmu rozvoje své osobnosti a svého tvůrčího úsilí, tak k uplatňování své aktivní účasti na správě státu a na hospodářské a kulturní výstavbě země. K těmto cíli se zaručuje svoboda shromažďovací a svoboda pouličních průvodů a manifestací.“¹⁷ Citovaný článek sice zaručuje svobodu projevu a svobodu slova a tisku i další svobody, avšak klauzule V souladu se zájmy lidu, uvedená v úvodu, dávala možnost tato práva zcela potlačit prostým prohlášením, že uplatnění vyjmenovaných práv není v zájmu lidu. Prohlášením, že uplatnění práva dle tohoto článku je proti zájmu lidu, dokonce mohlo zakládat trestně právní odpovědnost. Tento ústavní zákon č. 100/1960 Sb. a na něj navazující další zákony v podstatě omezují politická práva na minimum, tedy být členem komunistické strany, povinnost účastnit se jednotlivých voleb a při správném postoji postupně kandidovat na posty v rámci jedné strany, kdy kandidatura musela být schválena příslušným výborem, vydržel v platnosti až do roku 1989.

Z pohledu dalšího vývoje ústavnosti byl zlomový rok 1989, kdy dochází k rozpadu socialistického bloku v Československu; v listopadu došlo k tzv. Sametové revoluci, která ukončila vládu jedné strany, tedy období nesvobody a nasměrovala zemi

16 GOSPIČ J., MATES P., *Základy ústavního práva*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. s 9

17 ČESKOSLOVENSKO, Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky., In: *sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1960 částka 40. s 289-309 [on-line] [cit. 2014-01-22]. Dostupné z www: <<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=100&r=1960>>.

k obnově svobody a demokracie a s tím i k obnově souvisejících občanských práv. Následný polistopadový vývoj byl však natolik překotný a společnost na demokracii nepřipravená, že vznikající politická garnitura nebyla schopna vytvořit novou ústavu a to i přesto, že tato byla naléhavě potřeba. Dochází zde pouze k dílčím novelizacím Ústavy Československé socialistické republiky a to zejména rušením jednotlivých ustanovení. Z Ústavy Československé socialistické republiky jsou postupně odstraňovány články regulující, či omezující politická práva. Jednalo se tedy o období bez podstatnějšího zákonného vymezení občanských práv. V ústavě nebyly ponechány takřka žádné mantinely vymezující občanské svobody, práva, ale i povinnosti. Tento stav přetrval až do rozpadu Československa, Československé federace.

V průběhu let 1989-1992 dochází, zejména mezi politickými vůdci, v Čechách a na Slovensku k vyhranění odlišných pohledů na další fungování Československé republiky, které vede až k dohodě o rozpadu Československé federace v roce 1992. Federace byla dohodou mezi Václavem Klausem a Vladimírem Mečiarom rozdělena na dva samostatné státy, a to Českou republikou a Slovenskou republikou a dle dohody mělo dojít ke vzniku těchto států k 01. 01. 1993. Nakolik se jednalo o přání občanů, nakolik se jednalo o politické rozhodnutí a jaký vliv měly vzájemné antipatie jednotlivých aktérů, není tématem pro tuto práci.

Rozpad Československé federace a vznik samostatného Českého státu samozřejmě vyvolal naléhavou potřebu vzniku nové ústavy, jež by vstoupila v účinnost k 01. 01. 1993 a to nejen z důvodu potvrzení legitimacy ve vztahu k okolním zemím, mezinárodnímu právu a zachování územní integrity, ale i pro začlenění České republiky mezi demokratické právní státy. Dochází tak k zajímavému jevu, kdy Česká národní rada, jako zákonodárny sbor České a Slovenské federativní republiky schvaluje dne 16. prosince 1992 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen Ústava), jež nabude účinnosti dnem 1. ledna 1993, tedy vznikem sice nástupnického, ale zcela nového státu. Určitá diskontinuita je pak odstraněna čl. 112, „jenž vnáší do českého právního řádu pojem ústavní pořádek České republiky. Tento novým pojem pak umožnil zahrnutí dalších dokumentů a pramenů do ústavního práva, tedy, aby se od prvnopočátku staly součástí ústavního pořádku další ústavní zákony, ale i Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.“¹⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 je prolomový v mnoha

18 BAROCH R. *Ústavní a zákonná úprava politických práv*. Brno, 2013. Absolventská práce Vyšší policejní škola a Střední policejní škol Ministerstva vnitra v Holešově, pracoviště Brno. Vedoucí absolventské práce Mgr. Bc. Ondřej Rudolf. s 16

směrech; jednak zavádí nové pojmy, jako jsou ústavní pořádek, politický systém, demokratický právní stát a další, jednak se zde v čl. 10 Česká republika hlásí ke státům uznávajícím ochranu lidských práv a svobod na mezinárodní úrovni, kdy ochrana lidských práv vyplývající z mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána jsou upřednostněny před českým právem.¹⁹

Tato Ústava vydržela v účinnosti až do současné doby, a to i přesto, že prošla z pohledu vývoje lidských práv a svobod dosti podstatným vývojem. Vývoji Ústavy, který souvisí se začleněním České republiky do mezinárodních, respektive evropských struktur bude věnována samostatná kapitola této práce.

V souvislosti s historickým vývojem ústavnosti České republiky je však nutné zmínit změnu Ústavy vyplývající z ústavního zákona č. 71/2012Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů. Z pohledu vývoje politických práv se zřejmě jedná o jednu z nejzásadnějších změn v demokratické historii vývoje ústavnosti v Československé a následně v České republice to od roku 1920. Z pohledu historického vývoje, ze zákona č. 71/2012Sb. vyplývá posílení přímé demokracie a oslabení moci parlamentu. Došlo zde k přesunu kompetencí, kdy byl odstraněn parlamentní princip volby prezidenta, který byl nahrazen přímou volbou prezidenta České republiky. Je však otázkou, nakolik se jedná o posílení přímé demokracie a nakolik se jedná o populistické kroky vládnoucí garnitury, tedy parlamentních politických stran. Taktéž zůstává otevřená otázka, zda vzhledem k rychlosti, jakou byla tato novela přijaty a rozsahem změn jaké do Ústavy zavádí, není toto schválení novely nekonceptní a uspěchané.

Stručný náhled na historický vývoj Ústavy a s ním související vývoj ústavnosti a demokracie v Československé, respektive České republice dokládá, že vývoj lidských a politických práv si prošel v české ústavnosti složitým a dosti komplikovaným vývojem. Na samém počátku byla politická práva na svou dobu velmi silně chráněna a jasně vymezena. Následoval však negativní celosvětový vývoj, který nejprve dostal Československo pod nadvládu nacistického Německa a následně vlivem politického rozdělení Evropy pod vliv komunistického totalitního režimu, kdy ani jedno z uvedených období neposkytovalo prostor pro rozvoj politických práv. V obou režimech byla nejen politická práva spíše potlačována a perzekuována. Následný vývoj, po zhroutilí komunistického režimu v roce 1989, pak prošel poměrně rychlým

19 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Znění zákona účinného k 16. 12. 1993, Čl. 10 [on-line] [cit. 2014-01-22]. Dostupné z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>.

vývojem od jakési neregulované volnosti zaměňované za demokracii a nakonec dospěl k modernímu demokratickému a právnímu státu.

3 ÚSTAVNÍ ÚPRAVA POLITICKÝCH PRÁV

3.1 Demokratický a právní stát

Jak již bylo v úvodu části práce věnující se historickému vývoji řečeno, politická práva se řadí do skupiny sekundárních lidských práv, pro jejichž rozvoj je nezbytná určitá vyspělost společnosti na určitém území. Teprve v okamžiku, kdy společnost dospěje ve své formě na úroveň státu a státní zřízení zcela ochraňuje a reflektuje primární lidská práva a svobody, vznikají podmínky pro další vývoj státního zřízení ke vzniku práv sekundárních. Pro rozvoj těchto práv je nezbytné, aby byly vytvořeny tři základní stavební pilíře na, kterých je celý systém následně vystavěn.

3.1.1 První pilíř - Stát

Vznik státu je vysvětlován různými teoriemi. Pro další směřování práce se lze přiklonit k „smluvní teorii,“ která tvrdí, že právním důvodem vzniku státu jsou smlouvy mezi lidmi. Vychází se zde z názoru, že lidé se sami zorganizovali, každý člověk se zřekl své suverenity ve prospěch celku²⁰. Z pohledu politických práv se jedná zřejmě o nejsprávnější teorii, ale stát lze vysvětlovat i dalšími teoriemi, jako je teorie rodu, kdy rodové zřízení se rozrostlo natolik, že přešlo samovolně ke vzniku státu, či teorie náboženské, či mocenské. „Vymezení pojmu stát z právního hlediska najdeme v učebnicové definici J. Pražáka, který jej definoval jako „*trvalý organický svazek lidstva, jisté teritorium obývajících, s jedinou vůlí a jedinou mocí nejvyšší, jehož účelem jest napomáhati dosažení všech životních úkolů lidu, takto spojeného*“²¹. Jak z uvedené definice vyplývá, jsou znaky státu dány obyvatelstvem, jež má jednotnou vůli ke společnému soužití, uzemní celistvost, tedy určité území, jež je vymezeno pevnými hranicemi, které jsou reflektovány okolními státy, organizovanost vycházející z organizace státní moci, kde stát plní své funkce, které lze rozdělit na vnitřní a vnější. „Vnitřní funkcí je především garantování základních práv a svobod občanů, právního řádu. Vnější funkcí angažování se v zahraniční politice a zabezpečování obrany územní celistvosti před vnějším nepřítelem“²²

20 BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s 68

21 PRAŽÁK, J. *Rakouské právo ústavní*, část první. II.vyd. Praha: 1900, s.VI. Citováno podle ZOUBEK, V. *Právověda a státověda Úvod do právního a státovědního myšlení*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010, s 256.

22 BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s 70

3.1.2 Druhý pilíř - Demokracie

Pojem demokracie, „obecně znamená lidovládu, tj. Účast všech vrstev občanů ve správě veřejných zařízení.“²³ Ve smyslu správy věcí veřejných lze demokracii vykládat jako vládu lidu pro lid. Nejedná se o neomezenou vládu lidu, při které by mohl každý činit cokoli, ale jedná se o zastupitelskou formu vládnutí, která je vymezena zákony a dalšími právními normami. Jde o systém vládnutí, při kterém je uplatňována vůle většiny s ochranou menšiny. Ve fungující demokracii musí mít jedinec prostor pro uplatňování svých práv a svobod a to jak práv primárních tak sekundárních. Rámec poskytnutých práv však musí být vymezeny zákonem. Aby mohl být uplatňován demokratický systém vládnutí, je nezbytné vymezením jak svobody jedince, tak i pravomoci vládnoucí garnitury a za tímto účelem je nezbytné vytvořit dělbu moci státní správy, neboť „ten kdo má ve státě moc tvořit zákony, nesmí je vykládat hlavně proto, že sjednocením pravomoci vydávat a aplikovat zákony vzniká despotie.“²⁴ Aby byl systém vládnutí demokratický, musí být státní moc rozdělena. Moc zákonodárná, která vytváří zákony je tvořena volenými zástupci lidu a je lidu ze svého jednání odpovědná. Moc výkonná, prováděná veřejnou správou, by měla být garantem ochrany občanských práv a svobod v hranicích vymezených zákonem. U vlády a veřejné správy, tedy orgánů vykonávajících pravomoci moci zákonodárné a výkonné, nutně dochází k vytváření vzájemných vazeb. Zde nastupuje moc soudní, která musí být nezávislá. Princip dělby moci nejlépe asi zachycuje latinské úsloví „Qui custodiet ipsos custodes?“²⁵, kdo hlídá hlídače? Tím, kdo hlídá hlídače, je v demokracii právě občan, který uplatňuje svá práva a vykonává své povinnosti na správě věcí veřejných.

3.1.3 Třetí pilíř – Právo

„Právo je v demokracii nejvýznamnějším prostředkem působení na společnost. Chrání společenské vztahy a tím závazně vymezuje přesný obsah práv a povinností, zabezpečuje relativní stálost chování v těchto vztazích, vnáší do nich jistotu, pořádek a jednotu.“²⁶ Jedná se o souhrn norem chování a jednání, jež vychází z přirozenosti společnosti, kdy jednotlivé normy chování byly postupně vymezeny jako dobro a zlo, tedy bylo stanoveno, jak se chovat a nechovat. Takto vymezené právo je chápáno jako

23 BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s 78

24 BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s 80

25 LATINSKÁ ÚSLOVÍ. *Latinsky.cz WordPress* [on-line] © 2009 [cit. 2014-01-25] Dostupné také z [www: <http://latinska-uslovi.latinsky.cz/latinska-uslovi-po-q.html>](http://latinska-uslovi.latinsky.cz/latinska-uslovi-po-q.html).

26 BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s 109

právo přirozené, jež vychází z přírody zákonitostí. Právo v demokratickém pojetí je souhrn psaných norem, právních předpisů vydávaných orgány státní moci regulující stav společnosti s možností vynucení dodržování stanovených norem. Platné právní předpisy vytváří pozitivní právo, které reguluje každodenní chování a jednání jednotlivce, ale i vzájemné interakce ve společnosti. Vymezuje, co je povoleno a co je zakázáno. V pozitivním pojetí vymezuje hranice, ze kterých se nemá ustupovat, stanovuje zákazy a omezení, čímž vlastně sděluje, že každý smí činit, co se vejde do hranic právem vymezených.

Z historického hlediska se právo vyvíjelo od primárních práv. V průběhu historického vývoje však došlo k rozdílnému přístupu na evropském kontinentu a v Anglii, čímž došlo k vytvoření dvou celosvětových právních systémů.

V Anglii bylo vytvořeno právo, které se odvíjelo od přirozeného práva, vychází ze zvykových norem; „základem je nalézání práva na základě rozsudků a obecných naučení.“²⁷ Oproti tomu v Evropě vychází právo v demokratickém pojetí z práva římského a je vystaveno na principu všeobecné rovnosti. Evropské právo je vystaveno na zákonech vytvářených zákonodárnými orgány, jež následně praktikují soudy, které jsou zároveň zákony vázány.

Jsou-li stavební pilíře stát, demokracie a právo vystaveny na stejné úrovni a dojde-li k jejich vzájemnému provázání je vytvořen demokratický právní stát. Demokratický právní stát si tyto shora uvedené pilíře vymezuje ústavním právem, které je relativně neměnné a zajišťuje ochranu státnosti a demokracie pod ochranou práva.

Česká republika se sama vymezuje jako demokratický právní stát vystavený na principech evropského práva již v úvodní preambuli Ústavy.

„My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v čase obnovy samostatného českého státu, věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií.“²⁸ V hlavě první, v základních ustanoveních potom všeobecně

27 BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s 112

28 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Znění zákona účinného k 16.12.1993, Preambule [on-line] [cit. 2014-01-25]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).

deklarované pojmy uvedené v preambuli blíže vysvětluje a zajišťuje ústavní zakotvení demokratického právního státu a principy zachování svrchovanosti, demokracie a práva. Stanoví lid jako jediný zdroj veškeré státní moci, stanoví, kdy lid vykonává státní moc přímo. Dále omezuje výkon státní moci hranicemi vymezenými zákonem, nepřipouští zvůli státní moci. Zároveň zakazuje veškeré zásahy, jež by směřovaly k omezení principů demokratického právního státu, a zakazuje takové výklady práva, jež by vedly k ohrožení, či omezení demokracie.²⁹

Z výše vytyčených stavebních pilířů, stát demokracie a právo, ve vztahu k Ústavě, vyplývá, že Česká republika je demokratickým právním státem.

3.2 Ústavní pořádek a jeho význam v českém ústavním právu

Se vznikem samostatné České republiky, při vytváření Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, se v českém ústavním právu objevuje nový pojem ústavní pořádek. Pojem ústavní pořádek se v Ústavě objevuje již v základních ustanoveních a to v čl. 3 Ústavy. „Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod“³⁰. Listina základních práv a svobod (dále jen Listina), byla vyhlášena jako součást ústavního pořádku České republiky, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. usnesením Předsednictva České národní rady a byla vyhlášena současně s Ústavou.

O Listině se jako o právním předpisu ústavní síly dále hovoří čl. 112 Ústavy, „ústavní pořádek České republiky tvoří tato Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.“³¹

Ústavně-právní sílu Listiny, přestože se o ní nehovoří jako o ústavním zákonu, lze dovodit z výše uvedených ustanovení Ústavy a způsobu jakým byla Listina přijata. „Byla recipována současně jedním aktem s Ústavou, vyhlášena však byla odděleně jako

29 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 1-14 [on-line] [cit. 2014-01-25]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

30 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 1-14 [on-line] [cit. 2014-01-25]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

31 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 112 [on-line] [cit. 2014-01-25]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

usnesení předsednictva ČNR pod č. 2/1993 Sb.³² Právní síla Listiny se dá dovodit i ze skutečnosti, že když byla změněna, došlo tak ústavním zákonem č. 162/1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod. I když tak bylo učiněno, jak uvádí Klíma K., „jevově paradoxním a legislativně ojedinělým způsobem změnou číslovky „24“ na číslovku „48“.³³

Jak již bylo výše uvedeno, ústavní pořádek České republiky tvoří tato Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.

Pojem ústavní pořádek tak vymezuje okruh právních norem, kterým byla přiznána síla ústavního zákona.

Ústavní pořádek, jak dovodil KLÍMA K., můžeme v současné době, podle systematiky čl. 112 odst. 1 Ústavy, rozdělit následovně.

- 1) ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 Sb., č. 300/2000 Sb., č. 395/2001 Sb., č. 448/2001 Sb., č. 515/2002 Sb., a č. 319/2009 Sb.;
- 2) usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.;
- 3) ústavní zákony přijaté po 1. lednu 1993:
 - ústavní zákon č. 74/1997 Sb., o změnách státních hranic se Slovenskou republikou,
 - ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávních celků,
 - ústavní zákon č. 69/1998 Sb., o zkrácení volebního období Poslanecké sněmovny,
 - ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky,
 - ústavní zákon č. 76/2004 Sb., o změnách státních hranic s Rakouskou republikou,
 - ústavní zákon č. 633/2004 Sb., o změnách státních hranic se Spolkovou republikou Německo;
- 4) ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice:

32 FILIP J. *Ústavní právo české republiky*. Brno: nakladatelství doplněk, 2003, s 106

33 KLÍMA, K a kolektiv. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 164 - 166.

- ústavní zákon NS č. 102/1930 Sb., o úpravě státních hranic s Německem, Rakouskem a Maďarskem,
 - ústavní zákon NS č. 205/1936 Sb., o úpravě státních hranic s Německem,
 - ústavní zákon NS č. 65/1958 Sb., o konečném vytyčení státních hranic s Polskou lidovou republikou,
 - ústavní zákon ČNR č. 30/1974 Sb., o souhlasu ke změnám státních hranic České socialistické republiky,
 - ústavní zákon FS č. 66/1974 Sb., o souhlasu ke změnám státních hranic s Rakouskou republikou,
 - ústavní zákon ČNR č. 121/1981 Sb., o souhlasu ke změnám hranic České socialistické republiky s Německou demokratickou republikou,
 - ústavní zákon FS č. 37/1982 Sb., o změnách státních hranic s Německou demokratickou republikou,
 - ústavní zákon ČNR č. 43/1988 Sb., o souhlasu ke změnám hranic České socialistické republiky na hraničních vodních tocích s Polskou lidovou republikou,
 - ústavní zákon FS č. 169/1988 Sb., o změnách průběhu státních hranic na hraničních vodních tocích s Polskou lidovou republikou;
- 5) ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992, přezývané taktéž jako recepční zákony:
- ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR,
 - ústavní zákon č. 29/1993 Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR;
- 6) podle nálezu Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 36/01 publikovaného ve sbírce zákonů pod číslem 403/2000 Sb., je nutné do ústavního pořádku zařadit též ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách.³⁴

Jak bylo výše uvedeno, ústavní pořádek je soubor primárních ústavních norem, které mají za úkol chránit zachování principů demokratického právního státu a které vymezují, vnitřní uspořádání České republiky, jakož i vymezení republiky vůči jiným státům a její začlenění do mezinárodních organizací. Součástí ústavního pořádku jsou též i ratifikované mezinárodní smlouvy.

3.3 Ústavní soud České republiky:

Ústavní soud je v evropském kontinentálním pojetí orgánem zvláštního soudního

34 KLÍMA, K. a kol., *Encyklopedie ústavního práva*. Praha: ASPI, 2007, s. 689 - 690.

typu a existuje jako samostatný ústavní orgán.³⁵ Ústavní soud České republiky byl vymezen v Ústavě a vznikl společně se vznikem českého státu, k 1. 1. 1993. Vznik a vymezení kompetencí Ústavního soudu je zakotveno v Ústavě. Ústavnímu soudu je v Ústavě věnován samostatný oddíl hlavy čtvrté. Již v prvním článku Ústavy věnovaném Ústavnímu soudu je tento vymezen jako soudní orgán ochrany ústavnosti.³⁶

Aby mohl nově vzniknuvší institut Ústavního soudu, řádně fungovat, byl dne 16. června 1993 přijat Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, který upravuje organizační náležitosti Ústavního soudu. Tento zákon provádí a konkretizuje Ústavu na základě jejího čl. 88 odst. 1),³⁷ Jak již bylo výše řečeno, Ústavní soud je svou povahou vrcholným orgánem ochrany ústavnosti, který stojí zcela mimo hierarchie obecných soudů. „Jde o monolitní a jednolitý orgán, jenž nemá nijakou vertikální strukturu.“³⁸ Poměrně častá je v této souvislosti i argumentace Ústavního soudu, kterou obhajuje své postavení mimo hierarchii obecného soudnictví a svojí funkci garanta ochrany ústavnosti. Argumentuje všeobecnou frází že „není běžnou třetí instancí v systému všeobecného soudnictví.“³⁹

Ústavní soud stojící mimo obecnou soudní strukturu koná svojí činnost směřující k ochraně ústavnosti v rozsahu kompetencí vymezených čl. 87 Ústavy.⁴⁰ Tímto článkem je vymezeno základních 15 oblastí, ve kterých Ústavní soud rozhoduje. Ve většině rozhodovacích procesů je činnost Ústavního soudu spíše destruktivní. Zkoumá soulad zákonných a dalších právních norem s ústavním pořádkem, chrání územní samosprávu proti nezákonným zásahům státu, poskytuje všeobecnou ochranu základním právům a svobodám ve vztahu k jurisdikci obecných soudů a rozhoduje taktéž o souladu českého práva s právem mezinárodním.

3.4 Ochrana politických práv ústavním soudem

Z pohledu politických práv vystupuje Ústavní soud jako orgán Ultima Ratio,

35 KLÍMA, K *Ústavní právo*, 3 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 96.

36 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 83 [on-line] [cit. 2014-02-10]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

37 KLÍMA, K *Ústavní právo*, 3 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 509.

38 KLÍMA, K *Ústavní právo*, 3 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 509.

39 ČESKO Ústavní soud, Nález I.ÚS 68/93. In: *Sbírka nálezů a usnesení N 17/1 SbNU 123*, [on-line] [cit. 2014-02-20]. Dostupné také z [www: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26105&pos=1&cnt=1&typ=result>](http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26105&pos=1&cnt=1&typ=result),

ČESKO Ústavní soud, Nález I.ÚS 2/93. In: *Sbírka nálezů a usnesení N 37/1 SbNU 26*, [on-line] [cit. 2014-02-12]. Dostupné také z [www: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26105&pos=1&cnt=1&typ=result>](http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26105&pos=1&cnt=1&typ=result),

40 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 83 [on-line] [cit. 2014-02-20]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

„rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí nebo jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod.“⁴¹ Ústavní soud je zde chápán jako garant ochrany Ústavou a Listinou zaručených politických práv zejména jednotlivců, ale i skupiny osob vytvářejících právní subjekty, jimž jsou mezinárodním právem a zákony České republiky přiznána a garantována politická práva.

Ústavním soudem je zde ochrana poskytována proti orgánům veřejné moci, ať již konají, či nekonaly, ač konat měly. Je i zárukou pro volné soutěžení politických strany, kdy *Ultima Ratio* rozhoduje o zákonnosti rozhodnutí o rozpuštění politické strany, čímž zároveň chrání jedince proti vzniku politických stran, které by svojí politikou mohly porušovat garantovaná práva a svobody.

41 SLÁDEČEK V., MIKULE V., SYLOVÁ J. *Ústava České republiky*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s 703

4 ÚSTAVA ČR A ZÁKLADNÍ ÚSTAVNÍ PRINCIPY OCHRANY POLITICKÝCH PRÁV

Ústava v úvodní preambuli a v jednotlivých ustanoveních prolínajících se celým obsahem celkem jasně zakotvuje a vymezuje základní ústavní principy ochrany politických práv. Jedná se o základní vymezení politických práv a další výklad těchto práv je potom již ponechán na Listině a zákonech. V podstatě vymezuje postavení občana i lidu a jeho ústavní sílu. Z pohledu práv politických dále vymezuje ústavní subjekty, vrcholné orgány moci zákonodárné a výkonné, moc soudní a soustavu soudů. Z obsahu Ústavy je zřejmý úmysl vymezit základní nedotknutelné a neomezitelné politické svobody a práva. Tvůrce chtěl zřejmě taktéž vymezit postavení jednotlivých subjektů, jejich hierarchii a kompetence, aby tyto byly jasně definovány a nemohlo dojít k neústavnímu zásahu do občanských práv a svobod.

Výše uvedené principy jsou zakotveny již v úvodní preambuli Ústavy, kde jsou vyhlášeny nedotknutelné hodnoty lidské důstojnosti, rovnoprávnosti a občanských svobod. Zároveň je zde deklarována úcta k lidským právům a zásadám občanské společnosti, přičemž ochrana těchto základních hodnot je postavena na principech právního státu.⁴² Tyto hodnoty a principy jsou vytýčeny ve slavnostním prohlášení a následně jsou vysvětlovány a konkretizovány v jednotlivých člancích ústavy.

4.1 Hlava První základní ustanovení

Jak již bylo výše uvedeno, Česká republika je demokratickým právním státem, a tuto svojí vlastnost proklamuje v čl. 1 odst. 1 Ústavy a zároveň v tomto úvodním ustanovení prohlašuje, že je „založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“⁴³ Toto prohlášení „je ve skutečnosti i do budoucna zaměřenou závaznou direktivou pro všechny orgány veřejné moci.“⁴⁴ Veškeré orgány veřejné moci tedy musí ctít práva a svobody člověka jako jedince v souladu s tímto článkem a to již při tvorbě právních norem, ale i při jejich implementaci. Jedná se sice o formální proklamaci práv a svobod, bez zaměření na práva politická, ale od tohoto prohlášení se v podstatě odvíjí další jednotlivé čl. Ústavy i další právní normy ve vztahu k politickým právům.

42 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Preambule [on-line] [cit. 2014-02-26]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

43 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 1 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-02-26]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

44 SLÁDEČEK V., MIKULE V., SYLOVÁ J. *Ústava České republiky*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s 10

Ústava dále svým výkladem v čl. 2 odst. první „Lid je zdrojem veškeré státní moci, kterou vykonává prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.“⁴⁵ striktně vymezuje jako jediný zdroj státní moci lid a státní orgány jsou prostředkem výkonu moci, tedy jakousi službou veřejnosti, která je povinna konat ve prospěch lidu a chránit zájmy společnosti a jedince.

V odst. druhém potom vymezuje, kdy je možno vykonávat státní moc přímo, „nevytváří však k tomu bezprostředně právní rámec, neboť odkazuje na zvláštní úpravu přímé demokracie ústavním zákonem.“⁴⁶ Možnost přímé demokracie je tedy pouze sekundárním zdrojem moci lidu ve vztahu k primární nepřímé demokracii. Možnost přímé demokracie prostřednictvím referenda je dále Ústavou rozvinuta v čl. 10a odst. druhý „K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odstavci 1 je třeba souhlasu parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.“⁴⁷ „Od vstupu Ústavy v platnost bylo prozatím zakotveno (a provedeno) jediné celostátní referendum, a to prostřednictvím ústavního zákona č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení ČR k EU.“⁴⁸

Jakousi obecnou definicí základající politická práva lze nalézt v čl. 5 „politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.“⁴⁹ Zde je vhodné si nejprve vysvětlit pojem politika. Je mnoho různých definicí, které tento pojem vykládají. Po tuto práci jsem zvolil Aristotelovo pojetí. „Člověk je zoon politikon, tvor společenský, a jen ve společnosti může dobře žít, jen zde je schopen naplnit své potřeby a tužby a prožít šťastný život.“⁵⁰

„Pojem „politický systém“ je odvozován od politiky, tj. činnosti sledující prosazování mocenských, ekonomických, sociálních, kulturních a jiných zájmů

45 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 2 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-02-28]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>

46 GOSPIČ J., MATES P., *Základy ústavního práva*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. s 9

47 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 10 odst. 2 Preambule [on-line] [cit. 2014-02-28]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>

48 SLÁDEČEK V., MIKULE V., SYLOVÁ J. *Ústava České republiky*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s 20

49 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 5 [on-line] [cit. 2014-02-28]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>

50 VALEŠ L. *Dějiny politických teorií*. 2. Rozšířené vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 69.

zpravidla formálně uspořádanými seskupeními osob v (konkrétním) státě.“⁵¹ Jedná se tedy o systém, který umožňuje vytvářet uskupení osob, politických stran, které jako samostatné a nezávislé subjekty ovlivňují dění uvnitř států. Prostřednictvím politických stran je lid zdrojem moci ve státě. Z pohledu ústavního se v čl. 5 hovoří pouze o volné soutěži politických stran, tedy sdružení osob, které splňuje nastavené parametry pro politické strany, které jsou dále rozvedeny v Listině a dalších zákonech.

Pojem politická strana se jeví jako všeobecně známé spojení, které není potřeba jakkoliv vysvětlovat, nicméně pokud se pojmem politická strana začneme zabývat hlouběji, zjistíme, že neexistuje jednotný výklad tohoto pojmu a jednotlivé výklady se podstatně liší.⁵² Pojem politická strana lze vykládat jako nezávislý a samostatný právní subjekt, jehož prostřednictvím se skupiny osob podílejí na politickém životě společnosti a jehož prostřednictvím se občané podílejí na výkonu moci ve státě. Jedná se o dobrovolné sdružení občanů se stejným smýšlením a stejnými cíli, které je odlišné od státu a na státní moci nezávislé. Politické strany musí být potom založeny na demokratických principech a nesmí přijímat násilí a principy potlačující demokratické prostředí. Úlohou státu je potom zachovat a garantovat pro všechny politické strany rovné podmínky a dohlížet na to, aby nevznikla a nebyla funkční politická strana, která by měla ve své programu násilí, nebo by chtěla diskriminovat jedince či skupinu osob. Politická strana je dle judikatury Ústavního soudu „státem privilegované korporace soukromého práva, nezbytné v reprezentativní formě vlády, jejichž základní funkcí je vytvářet svorník mezi státem a společností tím, že aktivizují a zapojují občany do správy veřejných záležitostí“⁵³ Veškeré náležitosti politických stran jsou dále rozvedeny Listinou a upraveny zákonem č. 424/1991 Sb., O sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

Princip volné soutěže politických stran a jejich následné působení ve volených orgánech veřejné moci je dále upraveno Čl. 6 Ústavy, „Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.“⁵⁴ Politická rozhodnutí jsou tedy rozhodnutí volených zástupců, které však nesmí mít podstatný vliv na výkon veřejné správy, která by měla být zcela apolitická,

51 SLÁDEČEK V., MIKULE V., SYLOVÁ J. *Ústava České republiky*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s 45

52 FIALA, P., STRMISKA, M. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal, 1998, s 14.

53 ČESKO Ústavní soud, Nález Pl. US 26/94, ze dne 18. Řijna 1995 [on-line] [cit. 2014-03-02]. Dostupné také z

[www: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26575&pos=1&cnt=1&typ=result>](http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26575&pos=1&cnt=1&typ=result)

54 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 6 [on-line] [cit. 2014-03-05]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

i když je politickými rozhodnutími ovlivňována. V České politické kultuře se tak často objevuje velká fluktuace vedoucích úředníků jednotlivých vrcholných orgánů, v návaznosti na výsledky voleb.

4.2 Hlava druhá Moc zákonodárná

Hlava druhá hovoří o moci zákonodárné, tedy o instituci parlamentu, který je jediným zákonodárným a ústavodárným orgánem České republiky. Z pohledu politických práv se tato hlava zabývá volebním právem ve vztahu k Parlamentu České republiky.

Čl. 18 řeší primárně aktivní volební právo. Aktivním volebním právem je zde právo volby, tedy účastnit se voleb a dát svůj hlas vybraným kandidátům, nebo politickým stranám. Aktivní volební právo je upraveno v odst. 3 „Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.“⁵⁵ Z odstavce třetího vyplývají omezení volebního práva k volbě do parlamentu a to omezení věkové, které je pro volbu do obou komor Parlamentu České republiky, tedy pro volbu do Poslanecké sněmovny i Senátu České republiky stanoveno dosažením věku plnoletosti, tedy dosažením věku 18 let. Věk pro aktivní volební právo pro volbu do parlamentu je dále upraven zákonem č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky „Voličem je státní občan České republiky (dále jen "občan"), který alespoň druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let. Ve druhém kole voleb do senátu může volit i občan, který alespoň druhý den konání druhého kola voleb dosáhl věku nejméně 18 let.“⁵⁶

Čl. 18 odst. 1 a odst. 2 jsou náležitosti volby do jednotlivých komor parlamentu. Při volbě do poslanecké sněmovny i do senátu se využívá principů tajné, všeobecné, rovné a přímé volby.⁵⁷

Tajnost volby znamená, že se hlasování provádí takovým systémem, že nelze přiřadit konkrétního občana, voliče ke konkrétnímu hlasu a tak je zachována anonymita voliče ve vztahu ke komukoliv. Tajnost volby zde má význam zachování anonymity voliče, kterému tak nevzniká jakákoliv hrozba újmy za jím projevený názor. „Tajnost hlasování je požadavkem, který není samoúčelný, ale který velmi úzce souvisí

55 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 18 odst. 3 [on-line] [cit. 2014-03-05]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>

56 ČESKO Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1995, částka 65. s 3529-3554 [on-line] [cit. 2014-03-05]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-247>>

57 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 18 odst. 3 [on-line] [cit. 2014-03-05]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>

s principem svobodných voleb. Umožňuje každému voliči, aby mohl toliko v souladu se svým přesvědčením dát hlas tomu kandidátovi, kterého skutečně volit chce, a aby se z této volby nemusel nikomu – krom sebe samého – zpovídat.⁵⁸

Všeobecnost práva volby je zde zjevně, ve vztahu k odstavci třetímu čl. 18, vázáno na státní občanství České republiky a dosažení věkové hranice. Při splnění těchto podmínek mají všichni stejné právo rozhodnout se volit, ale i se volby neúčastnit. Všeobecnost volby je zde provázána s rovností volebního práva, kdy všichni voliči si jsou při volbě rovni, tedy každý má jeden hlas a každý jeden hlas má stejnou váhu.

„Přímým volebním právem se rozumí, že komora Parlamentu je volena přímo občany, neexistuje žádný zprostředkující stupeň (orgán nebo volitel) mezi volbou občanů a vytvořením komory.“⁵⁹ Každý občan, rozhodl-li se volit, se volby účastní osobně. Možnost zastoupení při volbě není v Českém volebním systému dána. Přestože je volba vždy tajná, musí se každý volič prokazatelně identifikovat.

Do poslanecké sněmovny se dle odst. 1 čl. 18 volí „podle zásady poměrného zastoupení.“⁶⁰ Jedná se o zásadu vycházející z procenta získaných hlasů od voličů, pro jednotlivé strany voleb se účastnících. Tato zásada je dále řešena prováděcími zákony a vyhláškami, které stanoví výpočtové postupy a taktéž hranice množství získaného procenta hlasů, které je nezbytné pro vstup politické strany do poslanecké sněmovny.

Do senátu se dle odst. 2 čl. 18 volí „podle zásad většinového systému.“⁶¹ Jedná se o odlišnou zásadu oproti většinovému systému, kdy je zvolen ten kandidát, který získá nejvyšší počet hlasů.

Čl. 19 Ústavy upravuje v návaznosti na aktivní volební právo, volební právo pasivní, tedy možnost kandidovat do Parlamentu České republiky nechat se zvolit. Pro volbu do poslanecké sněmovny i senátu jsou dány podmínky volitelnosti. Shodně jsou dány podmínka volitelnosti vymezené právem volit, tedy způsobilostí k právním úkonům a podmínka, že smí kandidovat pouze občan České republiky.⁶² Rozdílně od

58 ČESKO Nejvyšší správní soud, rozhodnutí č. 472/2005 Sb., In: *Sbírka rozhodnutí Nejvyššího Správního Soudu* Sešit 3/2005. [on-line] [cit. 2014-03-05] Dostupné také z [www: <http://www.nssoud.cz/main2col.aspx?cls=EvidencniListVety&evl_id=24406&menu=266>](http://www.nssoud.cz/main2col.aspx?cls=EvidencniListVety&evl_id=24406&menu=266).

59 SLÁDEČEK V., MIKULE V., SYLOVÁ J. *Ústava České republiky*, 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s 159

60 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 18 [on-line] [cit. 2014-03-05]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).

61 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 18 [on-line] [cit. 2014-03-06]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).

62 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 19 [on-line] [cit. 2014-03-06]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).

aktivního volebního práva je stanovena věková hranice pro kandidaturu do Parlamentu České republiky a tato věková hranice je rozdílná i pro volbu do jednotlivých komor parlamentu, kdy pro volbu do poslanecké sněmovny je stanovena věková hranice na 21 let a pro volbu do senátu je tato hranice vymezena věkem 40 let.⁶³

4.3 Přímá volba prezidenta

Ústavním zákonem č.71/2012 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, ze dne 8. února 2012 byla změněna Ústava v oblasti volby prezidenta České republiky. Tímto ústavním zákonem bylo předáno právo volby hlavy státu z Parlamentu České republiky na lid. Byla zavedena tzv. přímá volba prezidenta, čímž došlo k posílení politických práv občanů a to jak v oblasti aktivního, tak i pasivního volebního práva, ve vztahu k vrcholným orgánům veřejné správy, moci výkonné.

Způsob volby prezidenta republiky je upravena čl. 56 Ústavy. V odst. 1 je upraven způsob volby: „Volba prezidenta republiky se koná tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.“⁶⁴ V odst. 2 – 4 je upraveno jakým způsobem může být prezident zvolen, je zde blíže rozveden postup volby prezidenta v prvním kole, za jakých podmínek se koná druhé kolo voleb a je zde uvedena i možnost nezvolení prezidenta a vyhlášení nových voleb. Je zde i počítáno se ztrátou volitelnosti před druhým kolem voleb.⁶⁵

V odst. 5 čl. 18 je stanoveno kdo a za jakých podmínek může navrhopvat kandidáty na prezidenta republiky. „Navrhovat kandidáta“ je oprávněn každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50.000 občany České republiky oprávněnými volit prezidenta republiky.“⁶⁶ Tato část ustanovení o navrhování kandidátů je dozajista zajímavým posílením politických práv občanů, ale zároveň staví občany svým způsobem do nerovnoprávného stavu vůči moci zákonodárné, kdy v kontrastu proti 50.000 občanů České republik, může „Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně dvacet poslanců nebo nejméně deset

63 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 19 [on-line] [cit. 2014-03-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>.

64 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 56 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-03-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>.

65 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 56 odst. 2-4 [on-line] [cit. 2014-03-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>.

66 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 56 odst. 5 [on-line] [cit. 2014-03-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>.

senátorů.⁶⁷ Systém tedy umožňuje větší zapojení občana do správy věcí veřejných, ale zároveň ho limituje povinností získat padesát tisíc stejně smýšlejících občanů, oproti parlamentním politikům, kteří své kandidáty prosadí podstatně snáz.

Právo volit, tedy aktivní volební právo je upraveno v odst. 6) čl. 56 a je zde upraveno shodně s čl. 18 ústavy

Pasivní volební právo je upraveno Čl. 57 odst. 1 a je nastaveno ve shodě se splněním podmínek pro volitelnost do senátu „Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu.“⁶⁸ Odst. 2 potom limituje možnosti pasivního práva pro úspěšného kandidáta na dva mandáty po sobě jdoucí „Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou.“⁶⁹

Výše popsaná přímé volba prezidenta republiky, tak jak je v Ústavě popisována, zde působí ve vztahu k dalším článkům ústavy jaksi nepatříčně. Jednotlivá ustanovení upravující přímou volbu prezidenta jsou pojata oproti jiným ustanovením Ústavy příliš obširně. Jak uvedl JUDr. Pavel Molek, Ph.D., LL.M. z katedry ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity ve své expertíze novely Ústavy týkající se zavedení přímé volby prezidenta vypracované na žádost Senátu, „je překvapivé, že celá řada podružných otázek má být řešena přímo v Ústavě, zatímco celá řada klíčových otázek má být patrně řešena právě až v prováděcím zákoně.“⁷⁰

Prováděcím zákonem pro volbu prezidenta je zákon ze dne 18. Června 2012 o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů. Tento zákon upravuje jednak způsob volby prezidenta, jednak náležitosti kandidatury na prezidenta, respektive náležitosti podmínek pro kandidaturu na prezidenta a posuzování splnění těchto podmínek. Upravuje postavení a činnost jednotlivých orgánů veřejné správy ve vztahu ke kandidatuře na prezidenta a následně jejich postup v průběhu volby.

67 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 56 odst. 5 [on-line] [cit. 2014-03-17]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).

68 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 57 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-03-17]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).

69 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 57 odst. 2 [on-line] [cit. 2014-03-17]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).

70 BARTOŠ, B, ADAM Právníci ztrhali přímou volbu prezidenta. Senát jejich varování ignoroval In: *WordPress* [on-line] [cit. 2014-03-17] Dostupné také z [www: <http://abbartos.wordpress.com/2012/02/27/pravnici-ztrhali-primou-volbu-prezidenta-senat-jejich-varovani-ignoroval/>](http://abbartos.wordpress.com/2012/02/27/pravnici-ztrhali-primou-volbu-prezidenta-senat-jejich-varovani-ignoroval/).

5 LISABONSKÁ SMLOUVA A POLITICKÁ PRÁVA

5.1 Krátce k historii přistoupení České republiky k Evropské unii

Již krátce po tzv. Sametové revoluci, byla dne 20. prosince 1990 zahájena jednání mezi Československou republikou a Evropským společenstvem o uzavření asociační dohody, tedy dohody o budoucím přistoupení Československa k Evropskému společenství. V následujícím roce. Tedy 1991 byla podepsána smlouva o přidružení ČSFR k Evropskému společenství.⁷¹

Po rozpadu Československa „Roku 1993 došlo k podepsání *Evropské dohody* „zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a ES a jejich členskými státy na straně druhé“. Dohoda vstoupila v platnost 1. února 1995, do té doby se vzájemné vztahy řídily *Prozatímní dohodou*.“⁷² Na základě dohody o přidružení České republiky k Evropskému společenství dne „17. ledna 1996 podala Česká republika prostřednictvím předsedy české vlády Václava Klause přihlášku ke členství v Evropské unii.“⁷³

V následujících letech probíhalo vyjednávání mezi Českou republikou a Evropským společenstvím a sblížování legislativy České republiky s legislativou Evropské unie. Probíhaly další kroky přípravy vstupu České republiky do EU. „Předvstupní proces s deseti kandidátskými státy včetně ČR byl ukončen na zasedání Evropské rady ve dnech 12. - 13. prosince 2002 v Kodani. Zde byly uzavřeny všechny vyjednávací kapitoly včetně přechodných období, která poskytla novým členským zemím delší lhůtu k úspěšnému vyrovnání se všemi závazky vyplývajícími z členství v EU. Evropská rada rozhodla v souladu se stanoviskem Komise o přijetí 10 nových členských států k datu 1. 5. 2004.“⁷⁴

Přistoupení České republiky k Evropské unii byl dozajista velmi důležitý krok,

71 MINISTERTVO ZAHRANIČÍ ČR. *Zahraniční vztahy*. [on-line] Historie vstupu České republiky do EU [cit. 2014-03-25] Dostupné také z [www: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html>](http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html).

72 MINISTERTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Zahraniční vztahy*. [on-line] Historie vstupu České republiky do EU [cit. 2014-03-25] Dostupné také z [www: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html>](http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html).

73 MINISTERTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Zahraniční vztahy*. [on-line] Historie vstupu České republiky do EU [cit. 2014-03-25] Dostupné také z [www: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html>](http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html).

74 MINISTERTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Zahraniční vztahy*. [on-line] Historie vstupu České republiky do EU [cit. 2014-03-25] Dostupné také z [www: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html>](http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html).

který vyžadoval souhlas celé společnosti, nikoli pouze politické elity. Česká republika nemá zaveden institut všeobecného referenda, a proto byl v souladu s čl. 2 odst. 2 Ústavy, usnesením parlamentu České republiky dne 14. listopadu 2002 vyhlášen Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů. V referendu vyhlášeném tímto ústavním zákonem se občané České republiky vyjadřovali k otázce „Souhlasíte s tím, aby se Česká republika stala podle smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii členským státem Evropské unie?“⁷⁵

Referenda, které se na základě ústavního zákona uskutečnilo ve dnech 13 a 14. června 2003 se zúčastnilo 55, 21% občanů České republiky. K otázce referenda se potom kladně vyjádřilo 77, 33% voličů, proti hlasovalo 22, 66%.⁷⁶

Na základě rozhodnutí Evropské rady a výsledků referenda se 01. května 2004 stala Česká republika, spolu s dalšími 9 státy, členem Evropské unie a ta se tak rozrostla na 25 členských států.

5.2 Lisabonská smlouva

Současně s otázkou rozšiřování evropské unie byla na mezinárodní úrovni řešena i budoucnost Evropské unie a otázka další integrace. Otázka prohlubování integrace Evropské unie byla řešena na mezinárodní konferenci k evropské ústavní smlouvě. Jako výsledek mezinárodní konference byla 29. října 2004 v Římě podepsána zástupci všech 25 členských států Smlouva o Ústavě pro Evropu. Evropská smlouva, pro kterou se vyslovil Evropský parlament a jenž měla vstoupit v platnost dne 1. listopadu 2006 pokud ji hlasování parlamentů nebo prostřednictvím referenda schválí 25 členských států Evropské unie. Ústava o Evropě nakonec nevstoupila v platnost potom, co nebyla v referendu přijata Francií a následně v Nizozemí.

Po odmítnutí Smlouvy o Evropské ústavě však ratifikační snahy v Evropské unii neskončily, a tak byla v prosinci 2007 vypracována Lisabonská smlouva, která byla následně ratifikována všemi členskými státy. „Lisabonská smlouva si klade za cíle učinit z Evropské unie demokratičtější a transparentnější organizaci, která bude současně působit efektivněji, podporovat práva a hodnoty zajišťující svobodu, solidaritu

75 ČESKO Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů: In: *Sbírka zákonů České republiky. 2002*, částka 179. s 10146 – 10147 Čl. 1 odst. 2[on-line] [cit. 2014-03-18]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-515>>

76 EUROSOP ČR a EU v datech, ČR a EU 1997-2003[on-line] [cit. 2014-03-18]. Dostupné z www: <<https://www.euroskop.cz/9186/sekce/cr-a-eu-1997-2003/>>

a bezpečnost a posilovat svou roli ve světové politice. Evropská unie také touto smlouvou získává právní subjektivitu.⁷⁷

Posledním, kdo ratifikoval Lisabonskou smlouvu, byla Česká republika. Potom, co byla Lisabonská smlouva, na návrh Senátu Parlamentu České republiky přezkoumána Ústavním soudem, z pohledu jejího souladu s ústavním pořádkem České republiky. Ústavní soud přezkoumal Lisabonskou smlouvu jako celek i její jednotlivé body a taktéž přezkoumal soulad jednotlivých ustanovení i celé Lisabonské smlouvy s ústavním pořádkem České republiky a v žádném bodě neshledal rozpor Lisabonské smlouvy s ústavním pořádkem.⁷⁸ Na základě rozhodnutí Ústavního soudu vyslovila poslanecká sněmovna souhlas s ratifikací. Ratifikační proces byl v České republice následně dokončen podpisem prezident České republiky Václava Klause, který tak učinil po zdlouhavém otálení a Česká republika tak smlouvu ratifikovala jako poslední se značným zpožděním za ostatními členskými státy Evropské unie.

5.3 Lisabonská smlouva a politická práva

Lisabonská smlouva dost podstatně pozměňuje pravidla v Evropské unii jako celku, ale i vztahové vazby mezi EU jako globální institucí a jednotlivými členskými státy EU. Z pohledu politických práv přináší velké penzum novinek a zakotvuje do svého textu tato práva. Občanská práva jsou ve vztahu k Lisabonské smlouvě dále rozvedena v Listině základních práv Evropské unie. Z této listiny má však Česká republika prozatím výjimku a tak není na místě se Listinou základních práv Evropské unie blíže zabývat. Jen malá poznámka: Česká republika již nechce uplatňovat výjimku z Listiny základních práv Evropské unie.⁷⁹

Lisabonská smlouva je sama o sobě dost rozsáhlý dokument, který de-fakto rozvádí a upravuje předchozí dokumenty Evropské unie a Evropského společenství. Vzhledem k obsáhlosti a složitosti dokumentu, jako i vzhledem k jeho návaznosti na další dokumenty Evropské unie, nelze v této práci zaměřené primárně na politická práva ve vztahu k Ústavnímu právu České republiky zabývat se všemi politickými právy z Lisabonské smlouvy plynoucími, a proto bude toto téma zaměřeno pouze na několik

77 EUROSOP Lisabonská smlouva (co o ní potřebujete vědět) [on-line] [cit. 2014-03-18]. Dostupné z [www: <http://www.euroskop.cz/gallery/49/14956-lisbonne_2.pdf >](http://www.euroskop.cz/gallery/49/14956-lisbonne_2.pdf).

78 Blíže viz. ČESKO Ústavní soud, Nález Pl.ÚS 19/08. In: *Sbírka nálezů a usnesení N 201/51 SbNU 445*, [on-line] [cit. 2014-03-19]. Dostupné také z [www: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=60401&pos=18&cnt=18&typ=result >](http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=60401&pos=18&cnt=18&typ=result).

79 Blíže viz. ČTK. TÝDEN Česko už nebude uplatňovat výjimky z Lisabonské smlouvy. [on-line] 2006-2014 © Created by Sabre s.r.o. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z [www: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/cesko-uz-nebude-uplatnovat-vyjimku-z-lisabonske-smlouvy_298762.html#U09tlvl_vzM>](http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/cesko-uz-nebude-uplatnovat-vyjimku-z-lisabonske-smlouvy_298762.html#U09tlvl_vzM).

vybraných práv a to jen velmi stručně.

Lisabonská smlouva přináší pro všechny občany členských států Evropské unie novou formu občanství, která doplňuje a rozšiřuje jednotlivé státní příslušnosti „Občanem Unie je každá osoba, která má státní příslušnost členského státu. Občanství Unie doplňuje občanství členského státu, nenahrazuje je.“⁸⁰ Jedná se o institut, díky kterému může každý občan Evropské unie uplatňovat svá práva v rámci celé unie a to bez ohledu na státní příslušnost. Význam tohoto institutu nejlépe dokresluje „právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách v členském státě, v němž mají bydliště za stejných podmínek jako příslušníci tohoto státu.“⁸¹ Každý občan Evropské unie tak může uplatňovat aktivní i pasivní volební právo ve vztahu k Evropskému parlamentu, či k územním samosprávám bez ohledu na své občanství a to podle místa bydliště. Může se tedy podílet na životě komunity v místě, kde bydlí a nemůže být z veřejného života vyloučen.

Lisabonská smlouva dále posiluje práva občanů ve vztahu k Evropské komisi, kdy „zavádí institut občanské iniciativy. Pokud iniciativa získá podporu jednoho milionu občanů většího počtu členských států, může vyzvat Komisi k předložení určitého návrhu v oblasti působení EU.“⁸² Jedná se o posílení petičního práva v rámci unie, kdy své názory můžou prezentovat občané Evropské unie přímo Evropské komisi a ta má povinnost se těmito názory zabývat a začlenit je do legislativního procesu Evropské unie.

V neposlední řadě Lisabonská smlouva potvrzuje dobrovolnost členství v Evropské unii. „Každý členský stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.“⁸³ Každý členský stát se stal členem Evropské unie na základě svého dobrovolného rozhodnutí. Česká republika tak učinila formou referenda. O případném vystoupení České republiky z Evropské unie by tedy zřejmě muselo rozhodnout opět pouze v celorepublikovém referendu.

80 EVROPSKÁ UNIE EUR-Lex Lisabonská Smlouva [on-line] [cit. 2014-03-22]. Dostupné z [www: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.CES >](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.CES).

81 EVROPSKÁ UNIE EUR-Lex Lisabonská Smlouva [on-line] [cit. 2014-03-22]. Dostupné z [www: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.CES >](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.CES).

82 VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY Evropské záležitosti, Lisabonská Smlouva [on-line] Vláda ČR (c) 2009-2014 [cit. 2014-03-22].

[<http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/lisabonska-smlouva/lisabonska-smlouva-78697/>](http://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/lisabonska-smlouva/lisabonska-smlouva-78697/).

83 EVROPSKÁ UNIE EUR-Lex Lisabonská Smlouva [on-line] [cit. 2014-03-22]. Dostupné z [www: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.CES >](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.CES).

6 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Současně se vznikem samostatného českého státu bylo nutné začlenit do Českého právního systému komplexní ústavní ochranu základních lidských práv a svobod. Nezbytnost tohoto kroku byla dána snahou českého státu vymezit se od samotného vzniku jako demokratický právní stát. Ochranu základních práv a svobod zákonodárce vyřešil samostatným dokumentem a to Listinou. Dne 16. prosince 1992 byla usnesením předsednictva České národní rady č.2/1993 Sb. vyhlášena Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky.

Jak již bylo shora uvedeno, Listina má právní sílu ústavního zákona srovnatelnou s Ústavou, ač tak není označena. Listina byla vytvořena současně s Ústavou a jedná se o všeobecnou deklaraci základních práv a svobod.

Listina „proklamuje, že se opírá o přirozenoprávní filozofický základ a jeho historické i aktuální zdroje.“⁸⁴Odkazuje se především na historický vývoj v Evropě, „především na Deklaraci práv člověka a občana z 26. 8. 1789.“⁸⁵ Listina je založena i na dalších mezinárodních úmluvách a paktech chránících lidská práva a svobody, které byly ratifikovány Československou republikou před rokem 1993 a jimiž je Česká republika jako nástupnický stát vázána. Z velkého množství mezinárodních smluv lze uvést jako příklad 1941 Atlantická charta, 1945 Charta spojených národů, 1948 Všeobecná deklarace lidských práv, 1950 Evropská konvence, 1959 Deklarace práv dítěte⁸⁶ a mnoho dalších, v jejichž výčtu by se dalo pokračovat. Dalšími zdroji pro tvorbu listiny byly obdobné listiny států založených na principu demokratického právního státu.

Listina je taxativním výčtem práv, která si zasluhují nejvyšší ochrany státního aparátu, respektive veřejné správy. V Listině nejsou z logických důvodů obsažena veškerá práva a svobody, jež může občan, jedinec užívat, ale jsou zde skutečně jen ty nejvyšší hodnoty hodny ústavní ochrany. „Výčet lidských a občanských práv není náhodný, ale obsahuje přinejmenším práva, která člověk potřebuje ke svobodnému životu.“⁸⁷

84 PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda II díl Ústavní právo České republiky*. 2 Část Praha: Linde, 2004, s 38.

85 PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda II díl Ústavní právo České republiky*. 2 Část Praha: Linde, 2004, s 39.

86 BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s 123

87 BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s 126

Listina je tedy výčtem základních lidských a občanských práv a svobod zaručených na ústavní úrovni. Jedná se však o souhrn všech základních práv a svobod, „které si navzájem zhusta odporují (svoboda projevu v. právo na osobní čest či dobrou pověst) a v konkrétních věcech se také skutečně dostávají do konfliktu, který je třeba řešit.“⁸⁸ Listina je tedy primárním dokumentem, který poskytuje záruky jednotlivci na svobodný život a zároveň vymezuje postavení orgánů veřejné moci vůči jedinci a usměrňuje výkon veřejné správy, moci soudní i zákonodárné.

88 WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, Dostupné také z: [ASPI Server S00-aspi1.pcr.cz:6665](http://aspi1.pcr.cz:6665)

7 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD A POLITICKÁ PRÁVA

Politická práva a svobody jsou ve struktuře Listiny začleněna v Hlavě druhé oddílu druhém. „Společným znakem politických práv a svobod je umožnit zejména fyzickým osobám účast na správě věcí veřejných v celostátním i místním měřítku. Na jedné straně tak představují politická práva oprávnění občanů státu účastnit se na formování státních orgánů a na uskutečňování státní moci, na druhé straně politické svobody zabezpečují současně aktivní seberealizaci jednotlivce ve společnosti a ve státě (status activus).“⁸⁹ Jedná se o souhrn práv a svobod, které umožňují občanovi se aktivně podílet na veřejném životě. Svobodně a veřejně se angažovat ve věcech veřejných a projevovat své názory myšlenky a to nezávisle na státu či státním aparátu. Orgánům státní správy je ukládána povinnost těmto právům a svobodám poskytovat plnou ochranu. Je zde i vymezení, kdy a za jakých podmínek lze tato práva omezit.

7.1 Svoboda projevu a právo na informace

„Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.“⁹⁰ Jedná se o prvotní svobodu a právo v části věnované politickým právům. Jedná se o záruku státu, že každý může svobodně projevovat své názory a zároveň že každý má právo na svobodný přístup k informacím. Svoboda projevu je v úzké vazbě s právem na informace, „neboť aktivní účast jednotlivců na životě státu vyžaduje mimo jiné dostatečnou sumu informací, na základě kterých mohou konfrontovat názory s jinými a vytvářet si vlastní úsudek.“⁹¹ Svoboda projevu a právo na informace je obecné prohlášení, ke kterému se vážou jednotlivá další ustanovení Listiny. Je zde vazba na čl. 15 Listiny ochraňující svobodu myšlení, svědomí a náboženství a zároveň ochraňující svobodu vědeckého bádání a umělecké tvorby.⁹² Svoboda projevu zde umožňuje jedinci prezentovat své

89PAVLÍČEK,V. a kol. *Ústavní právo a státověda II díl Ústavní právo České republiky*. 2 Část Praha: Linde, 2004, s 126.

90 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 1[on-line] [cit. 2014-03-31]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

91PAVLÍČEK,V. a kol. *Ústavní právo a státověda II díl Ústavní právo České republiky*. 2 Část Praha: Linde, 2004, s 126.

92 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 1[on-line] [cit. 2014-03-31]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

názory a myšlenky veřejně a předávat je dále a právo na informace samozřejmě umožňuje konfrontovat získané poznatky a výsledky výzkumů.

Je zde i vazba na čl. 16 Listiny umožňující svobodně projevat své náboženství nebo víru a je zde i vztah k právům národnostních menšin rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyce, jak je uvedeno v čl. 25 odst. 1 Listina. Dále se dá v Listině vypořádat vazba na další Čl. napříč celou Listinou.⁹³ Právo petiční, které je zakotveno v čl. 18 Listiny, si snad ani nelze představit bez svobody projevu a práva na informace.

Forma, jakou lze názory a myšlenky prezentovat a jakým způsobem lze získávat potřebné informace a své názory konfrontovat s myšlenkami jiných, je uvedena v odst. druhém: „Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.“⁹⁴

V odst. 3 a 4 se řeší otázka cenzury a možnosti veřejné správy prostřednictvím zákonů omezit svobodu projevu a práva na informace.

„Cenzura je nepřipustná.“⁹⁵ Zákaz cenzury se primárně nevztahuje na jedince užívajícího svá práva, ale jedná se o omezení zejména vůči orgánům státní moci. Cenzuru lze chápat jako předběžný zásah orgánů moci výkonné do svobodného projevu jedince, ale i prezentování stanovisek a názorů občanskoprávních korporací. Stát si však v čl. 4 ponechává možnost svého zásahu do svobody projevu a práva na přístup k informacím „Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.“⁹⁶ Státní moci je tímto článkem ponechána zákonná možnost omezení svobody projevu a práva na informace, avšak musí být státními orgány respektována

93 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 [on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

94 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 2[on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

95 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 3[on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

96 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 4[on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

podmínka, „že je takové omezení nezbytné, tzn., že cíle omezení v jinak demokratické společnosti dosáhnout nelze. Předpokladem tedy je, že omezení je nutné i v demokratické společnosti, což znamená, že jeho nezbytnost se posoudí politickými a etickými měřítky demokratické společnosti.“⁹⁷

Jedním z příkladů, kdy lze svobodu projevu omezit je oprávnění Policie české republiky, „Policie může za účelem odstranění bezprostředního ohrožení životů nebo zdraví osob anebo bezprostředně hrozící škody velkého rozsahu na majetku rušit v nezbytné míře a po nezbytnou dobu a) provoz elektronických komunikačních zařízení a sítí, b) poskytování služeb elektronických komunikací, nebo c) provozování radiokomunikačních služeb.“⁹⁸ Zákon, který omezuje právo přístupu k informacím je například Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, taktéž Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů; Oba tyto zákony omezují právo na svobodný přístup k informacím.

„Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.“⁹⁹ Toto znění čl. 17 odst. 5 Listiny ukládá státním institucím povinnost poskytovat informace o své činnosti za podmínky, nebrání-li tomu jiné okolnosti podle zákonů ve smyslu čl. 17 odst. 4 Listiny. Výkladové ustanovení čl. 17 odst. 5 Listiny pouze upřesňuje na jedné straně práva občana a na druhé straně povinnosti státních orgánů ve vztahu k předchozím odstavcům čl. 17. Zákon, který blíže upravuje poskytování informací, je například Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Dle tohoto zákona jsou povinnými subjekty státní orgány, územně samosprávné celky, veřejné instituce a další subjekty.¹⁰⁰ Tato problematika je upravena ve velkém množství dalších zákonů, které upravují poskytování informací ve vztahu k zákonu č. 106/1999 Sb., případně poskytování informací nějakým způsobem omezují, či zcela vylučují.

97 PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky, 2 díl: Práva a svobody 2.* doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha: Linde, 1999, s. 183.

98 ČESKO Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky 2008*, částka 91. s 4086-4115 [on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273).

99 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky 1993*, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 5 [on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

100 ČESKO Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. In: *Sbírka zákonů České republiky 1999*, částka 39. S 2578-2582 [on-line] [cit. 2014-04-07]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106).

7.2 Petiční právo

Druhým právem, kterým se Listina v oblasti politických práv zabývá, je právo petiční. „Petiční právo je zaručeno“ Ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.“¹⁰¹ Zákodárce formulací věty první poskytuje záruku petičního práva, přičemž z kontextu celého znění odst. prvního vyplývá povinnost státu, respektive orgánů veřejné moci, se peticí zabývat. Petice je zvláštním způsobem prosby, respektive požadavkem na úpravu věcí veřejných. "Skutečný význam petičního práva v demokratické společnosti nespočívá jen v beztrestnosti petenta, v zajištění svobody jeho názoru vyjádřeného v petici, ale v tom, že se nesmí přejít bez vyřízení. Státní orgán, jemuž je petice adresována, má tedy povinnost vždy odpovědět."

¹⁰² Petiční právo je svým způsobem mezi ostatními právy specifické a umožňuje petentovi ovlivňovat prostřednictvím petice stav věcí veřejných, a proto je přiznáno každému, tedy právo podávat petice není ve vztahu k osobě petenta nijak omezeno. Formálními podmínkami, aby se jednalo o petici, je předložení požadavku ve veřejném, či významném společenském zájmu a adresáty petice jsou orgány veřejné moci.

V době tvorby Listiny již byl účinný Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním (dále jen Petiční zákon). Zákodárce tak pro článek 18 Listiny využil znění § 1) Petičního zákona.¹⁰³ Petiční zákon oproti Listině přiznává petiční právo i právnickým subjektům, čímž je umožněno uplatnění petičního práva i občanským sdružením a dalším soukromoprávním subjektům a to pouze s podmínkou, že je petice podána v souladu s cíli jejich činnosti.¹⁰⁴ Petiční zákon dále upravuje formální náležitosti pro tvorbu petice. Jedincům i skupinám osob je poskytnuta ochrana ve formě zákazu do práva petičního a zákazu zásahu peticí do práv jiného, tedy ochrany, aby

101 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 5[on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

102 WÄGNEROVÄ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÄŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, Dostupné také z: ASPI Server S00-aspi1.pcr.cz:6665

103 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 5[on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>. – ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In *Sbírka zákonů Československé federativní republiky* 1990, částka 19. s 374-375[on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85>>.

104 ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In *Sbírka zákonů Československé federativní republiky* 1990, částka 19. s 374-375[on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85>>.

petice nebyla k újmě jiného.¹⁰⁵ „K sestavení petice, opatření podpisů občanů pod ni, doručení petice státnímu orgánu a jednání s ním mohou občané vytvořit petiční výbor.“¹⁰⁶ Petiční zákon zde sice hovoří o občanech, ale jak již bylo výše uvedeno, petiční právo je dáno každému, což dokládá fakt, že „členové petičního výboru jsou povinni určit osobu starší 18 let, která je bude zastupovat ve styku se státními orgány,“¹⁰⁷ není zde ani omezení věku pro účast v petičním výboru, či pro vyslovení souhlasu s peticí.

Petiční zákon upravuje i další formální náležitosti, jako je písemná forma, údaje k osobě petenta, v případě petičního výboru všech jeho členů, povinné údaje, jež musí jednotlivé podpisové archy obsahovat a způsob získávání podpisů.

Státním orgánům jsou petičním zákonem uloženy povinnosti, jakým způsobem se s peticí vypořádat, naložit s ní, tedy že každý státní orgán, kterému je petice adresována, je povinen jí přijmout, pokud z obsahu petice vyplynou skutečnosti, že není orgánem věcně a místně příslušným, postoupí petici příslušnému orgánu a petenta ve stanovené lhůtě vyrozumí. Příslušný státní orgán, který petici přijal, je povinen obsah posoudit a v zákonné lhůtě petentovi písemně odpovédět s vyjádření stanoviska k obsahu petice a způsobu jejího vyřízení.¹⁰⁸

Z petičního zákona vyplývá přímá vazba se Zákonem č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím. Petiční zákon zde počítá s možností, že petice vzejde s veřejného shromáždění. V tom případě musí mít náležitosti petice, jak jsou shora uvedeny a dále musí být zřejmé, z jakého shromáždění vzešla a jak byla shromážděním schválena.¹⁰⁹

Petiční zákon je hlavní normou petičního práva, který upravuje jak právo petentů, tak povinnosti státních orgánů, avšak v oblasti povinnosti státních orgánů přenáší delege povinnost i do kompetence jiných právních norem, např. Zákon č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu.

105 ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In *Sbírka zákonů Československé federativní republiky* 1990, částka 19. s 374-375 §2 [on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85>>.

106 ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In *Sbírka zákonů Československé federativní republiky* 1990, částka 19. s 374-375 § 3 [on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85>>.

107 ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In *Sbírka zákonů Československé federativní republiky* 1990, částka 19. s 374-375 § 3 [on-line] [cit. 2014-04-07]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85>>.

108 ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In *Sbírka zákonů Československé federativní republiky* 1990, částka 19. s 374-375 § 5 [on-line] [cit. 2014-04-07]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85>>.

109 ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In *Sbírka zákonů Československé federativní republiky* 1990, částka 19. s 374-375 § 6 [on-line] [cit. 2014-04-07]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85>>.

Petiční právo, jak vyplývá z Listiny a Petičního zákona má však svá omezení. „Petici se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu.“¹¹⁰ Zákaz zasahování peticí do nezávislosti soudu, je obecně vymezen a z logiky věci vyplývá, že se jedná o zákaz zasahování do rozhodovací pravomoci všech soudů. Soudy tak nejsou zcela vyloučeny jako adresáti petice, avšak petice nesmí zasahovat do jejich rozhodovací pravomoci.

Další omezení petičního práva je primárně vymezeno v Listině a následně rozvedeno v Petičním zákoně „Petice nesmí vyzývat k porušování ústavy a zákonů, popírání nebo omezování osobních, politických nebo jiných práv občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, nebo k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti z těchto důvodů, anebo k násilí nebo hrubé neslušnosti.“¹¹¹ Tímto omezením jsou chráněny principy demokratického právního státu, veškeré práva a svobody vyplývající z Ústavy a Listiny. Podání petice, se znaky výše uvedenými by mohlo pro petenta přinést následky spočívající např. v hrozbě uložení sankce za přestupek podle § 49 odst. 1 písm. d) Zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích¹¹² a v krajním případě i vyvození trestněprávní odpovědnosti petenta.

7.3 Právo shromažďovací

„Právo pokojně se shromažďovat je zaručeno.“¹¹³ Právo shromažďovací je chráněno tímto krátkým a strohým ustanovením, které každé fyzické osobě zaručuje právo se v určenou dobu a na určeném místě scházet s dalšími osobami. „Jedná se tedy o základní právo účastníků shromáždění svobodně se sejit a na tomto shromáždění nerušeně projevit svůj názor, resp. seznámit se s názory ostatních a získat tak potřebné informace. Zákonodárce účel tohoto práva definuje tak, že jeho výkon slouží k využívání svobody projevu a dalších ústavních práv a svobod, k výměně informací a názorů a k účasti na řešení veřejných a jiných společných záležitostí vyjádřením postojů

110 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 18 odst. 2 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

111 ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In *Sbírka zákonů Československé federativní republiky* 1990, částka 19. s 374-375 § 1 odst. 4 [on-line] [cit. 2014-04-07]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85).

112 ČESKO Zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky* 1990, částka 35. s 810-826 [on-line] [cit. 2014-04-07]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-200>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-200).

113 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 19 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

a stanovisek.“¹¹⁴ Právo shromažďovací je ze své podstaty politickým právem podpurným, které slouží zejména k uplatnění svobody projevu, petičního práva, podporu volné soutěže politických stran a v neposlední řadě právo shromažďovací je právem, které umožní uplatňování práva na odpor.

V odst. druhém čl. 19) jsou dány podmínky, za kterých „Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.“¹¹⁵ V odstavci druhém jsou jednak vymezeny okolnosti, za kterých lze právo shromažďovací omezit a to pouze zákonem, jednak je zde restriktivní výklad pro orgány veřejné správy, které nesmí podmiňovat shromáždění vydáním povolení. Na shromáždění se tedy váže pro organizátory pouze oznamovací povinnost

Obdobně jako při tvorbě čl. 18 zde autor vycházel z již platného a účinného Zákona č. 84/1990Sb., o právu shromažďovacím (dále jen Shromažďovací zákon). Shromažďovací zákon dále rozvádí a vymezuje náležitosti konání veřejných shromáždění. Z dikce Listiny i Shromažďovacího zákona jasně vyplývá, že je zde poskytována ochrana shromáždění na veřejných místech, tedy zákon se nezabývá shromažďováním v soukromí. Otázka shromažďování v soukromí není tedy Listinou ani Shromažďovacím zákonem řešena a je tak zcela mimo pravomoc orgánů veřejné moci. Orgány veřejné moci tedy do shromáždění konaných v soukromí mohou zasáhnout až v případě, dojde-li zde ke spáchání přestupku, správního deliktu, či jednání majícího znaky trestného činu.

U veřejných shromáždění se postupuje v souladu se shromažďovacím zákonem. V Listině i Shromažďovacím zákoně je kladen důraz na výraz pokojně. Obsah pojmu pokojně je přitom třeba vykládat restriktivně, tj. nelze kupříkladu garantovat taková shromáždění, jejichž organizátoři a účastníci se netají násilnými úmysly, k násilí v průběhu konání shromáždění vyzývají, nebo se jej případně dopouštějí, hrozí použitím, nebo dokonce v jeho průběhu používají zbraně či nebezpečné předměty.“¹¹⁶

114 WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, Dostupné také z: ASPI Server S00-aspi1.pcr.cz:6665

115 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 19 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

116 PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda II díl Ústavní právo České republiky*. 2 Část Praha: Linde, 2004, s 149

Orgány veřejné správy, které vykonávají působnost ve vztahu k právu shromažďovacímu, jsou ve Shromažďovacím zákoně taxativně vyjmenovány.¹¹⁷ Tyto orgány mají ze zákona povinnost přijímat oznámení o shromáždění. Zároveň mají povinnost poskytnout shromáždění ochranu. „Pokud totiž je konání shromáždění řádně oznámeno a není zakázáno, mají jeho účastníci právo na určitou míru součinnosti a ochrany ze strany veřejné moci, tedy na některé její pozitivní aktivity. V opačném případě by totiž mohlo docházet k tomu, že shromažďovací právo by zůstalo zejména pro některé menšinové názorové skupiny pouze na papíře, pokud by stát průběh jejich shromáždění nechránil proti narušování ze strany názorových odpůrců.“¹¹⁸

Jak bylo výše uvedeno, stát poskytuje ochranu všem pokojným shromážděním, která nebyla zakázána. Shromažďovací zákon přímo vymezuje okolnosti, za kterých lze shromáždění předem zakázat, případně za kterých lze nahlášené shromáždění ukončit a rozpustit. Pravomoc zákazu shromáždění je zde dána výlučně stanoveným orgánům veřejné správy. Pro případ rozpuštění shromáždění je zde, kromě úředníkům obcí, jež v přenesené působnosti vykonávají činnost orgánů veřejné správy ve vztahu k právu shromažďovacímu, dána pravomoc rozpustit shromáždění příslušníkovi Policie České republiky, který je ve službě. Policie má právo shromáždění rozpustit pouze v případě, že není přítomen pracovník úřadu, který by o rozpuštění shromáždění rozhodl, případně pokud jsou účastníky shromáždění páčány trestné činy, či přestupky. V případě rozhodnutí o rozpuštění shromáždění ze strany policie. Policie neprodleně informuje pracovníka úřadu.¹¹⁹ Orgány veřejné moci vykonávající svojí pravomoc ve vztahu k právu shromažďovacímu tak samozřejmě nečiní samostatně, neboť nemají silové prostředky pro prosazení svých rozhodnutí případně pro poskytnutí ochrany shromáždění, ale činí tak v součinnosti s Policií České republiky, která má ochranu shora uvedených práv ve své pravomoci¹²⁰ a k prosazení příslušných rozhodnutí a poskytnutí ochrany podle zákona má i prostředky.

117 ČESKO Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím. In *Sbírka zákonů České republiky 1990*, částka 19. s 369-373 § 2 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-84>>.

118 WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, Dostupné také z: ASPI Server S00-asp1.pcr.cz:6665

119 Blíže viz. ČESKO Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím. In *Sbírka zákonů České republiky 1990*, částka 19. s 369-373 § 8-13 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-84>>.

120 Blíže viz. ČESKO Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky 2008*, částka 91. s 4086-4115 § 2 [on-line] [cit. 2014-04-06]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>>.

7.4 Právo svobodně se sdružovat

„Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.“¹²¹ Z uvedeného textu jasně vyplývá, že právo svobodně se sdružovat je opět dáno každému. Jedná se tedy o obecné právo dané každému člověku, osobě, a to bez jakýchkoliv omezení, občanstvím, věkem, pohlavím, či jiných omezení vážících se k člověku jako jedinci ve společnosti. Právo svobodně se sdružovat je v Listině vkomponováno do práv politických, přestože jeho charakteristika vysloveně s právy politickými nesouvisí a je možné ho uplatňovat na velmi široké spektrum společenského a veřejného života. „Politická povaha sdružovacího práva je proto dána jen potud, že slouží jako podstatný předpoklad pro tvorbu veřejného mínění. V tomto směru je namíste hovořit o jakési prvotní formulaci politických představ a cílů, která následně může vést i k ovlivnění rozhodování státu a jeho institucí.“¹²²

Právo sdružovat se tedy umožňuje zakládání jakýchkoliv občanských spolků a sdružení za společným cílem. Dále je z logiky věci zřejmé, že do těchto spolků může vstupovat kdokoliv a je jen na organizaci, jaké podmínky si stanoví pro členství spolku, pokud tedy tyto podmínky nejsou diskriminační a v rozporu s právem, či dobrými mravy všeobecně.

Právo sdružovat se je vystaveno na principu dobrovolnosti. Členství v jakémkoliv spolku je dobrovolné a nikoho nelze nutit k členství ve spolku, případně k ukončení členství. Právní náležitosti vzniku spolků následně upravuje Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Společným znakem všech spolků bez rozdílu je jejich odluka od státu „Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení, jsou odděleny od státu.“¹²³ Oddělení všech sdružení od státu poskytuje na jedné straně sdružením nezávislost a na druhé straně dává státním institucím možnost rozhodovat vůči jednotlivým spolkům zcela nezávisle a nestranně.

121 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 19 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

122 WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, Dostupné také z: [ASPI Server S00-aspi1.pcr.cz:6665](http://aspi1.pcr.cz:6665)

123 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 20 odst. 4 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

Právo svobodně se sdružovat se z pohledu politických práv váže především a primárně k politickým stranám a hnutí „Občané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich.“¹²⁴ Zde se již z pohledu Listiny nejedná o právo zaručené všem, ale jedná se o právo dané pouze občanům. „Pokud Listina používá pojmu "občan", rozumí se tím státní občan České a Slovenské Federativní Republiky.“¹²⁵ Právo sdružovat se v politických stranách a hnutích dané jen občanům tak jak vyplývá z čl 42 odst. 1 Listiny se jeví v souvislosti ratifikace Lisabonské smlouvy minimálně jako ústavě sporné, ne-li přímo protiústavní,¹²⁶ neboť dle Lisabonské smlouvy může každý občan Evropské unie uplatňovat aktivní i pasivní volební právo ve vztahu k Evropskému parlamentu, či k územním samosprávám bez ohledu na své občanství a to podle místa bydliště.

Pojmem Politických stran se tato práce zabývala již v části věnované základním ustanovením Ústavy, konkrétně v části věnované čl. 5. Náležitosti týkající se politických stran upravuje zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích (dále jen zákon o politických stranách). Tento zákon, opět jen občanům, dává právo sdružovat se v politických stranách a hnutích. Zákon dále stanoví, že členem politické strany může být pouze občan starší 18 let a zároveň omezuje členství pouze na jednu stranu, či hnutí.¹²⁷ Taktéž odkazuje na zákony, které právo členství v politických stranách omezují.¹²⁸

Zákon dále rozvádí subjektivitu stran a hnutí, povinnost registrace, odhnutí stran a hnutí od státu a další náležitosti spojené se vznikem, registrací a fungováním strany i její zánik.¹²⁹

124 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 20 odst. 2 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

125 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 142 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

126 Blíže viz. WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, Dostupné také z: ASPI Server S00- asp1.pcr.cz:6665

127 ČESKO Zákon. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích . In *Sbírka zákonů České republiky* 1991, částka 81. s 1993-1997 § 4 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-424>>.

128 Blíže viz. ČESKO Zákon č. 361/2003 Sb., O Služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In *Sbírka zákonů České republiky* 2003, částka 121. s 5850-5910 § 47 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361>>.

129 ČESKO Zákon. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích . In *Sbírka zákonů České republiky* 1991, částka 81. s 1993-1997 § 4 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-424>>.

Listina dále v čl. 20 odst. 3 uvádí: „Výkon těchto práv lze omezit jen v případech stanovených zákonem, jestliže to je v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.¹³⁰ Možnost omezení výkonu práva je účinnou zbraní orgánů státní moci, k eliminaci hrozby vzniku spolků a stran a hnutí, jež by svými názory a postoji ohrožovaly principy demokratického státu, či by bylo jejich smyslem poškozování či omezování práv druhých. Jedná se sice o omezení vážící se pouze k oficiálním sdružením. Omezení nelze využít proti spontánním a neoficiálním uskupením, ale k eliminaci činnosti těchto neoficiálních uskupení mají státní orgány jiné prostředky, které jsou včleněny do zákonů práva správního a trestního.

Ve vztahu k politickým stranám a hnutím jsou okolnosti, za kterých lze právo sdružovací omezit dostatečně vymezeny a popsány zákonem o politických stranách, který zakazuje vznik stranám a hnutím, „které porušují ústavu a zákony nebo jejichž cílem je odstranění demokratických základů státu, které nemají demokratické stanovy nebo nemají demokraticky ustanovené orgány, které směřují k uchopení a držení moci zamezujícím druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo které směřují k potlačení rovnoprávnosti občanů, jejichž program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů.“¹³¹ Zákon o politických stranách neježe zakazuje vznik takovýchto stran a hnutí, ale zakazuje i činnost takovýchto stran, kdy se jedná o případy, že skutečné cíle stran a hnutí budou zjištěna až po jejich registraci. Gestorem registru politických stran je Ministerstvo vnitra, které posuzuje jednotlivé žádosti o registraci a za taxativně vymezených podmínek může registraci odmítnout. Proti odmítnutí registrace může strana, nebo hnutí podat řádný opravný prostředek u příslušného soudu.¹³² Rozhodnutí příslušného soudu je následně přezkoumatelné Ústavním soudem, který mimo jiné rozhoduje „o tom, zda rozhodnutí

130 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 20 odst. 3 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

131 ČESKO Zákon. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích. In *Sbírka zákonů České republiky* 1991, částka 81. s 1993-1997 § 4 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-424>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-424).

132 Blíže viz. ČESKO Zákon. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích. In *Sbírka zákonů České republiky* 1991, částka 81. s 1993-1997 § 7-8 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-424>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-424).

o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony.“¹³³

7.5 Správa věcí veřejných

Ustanovení čl. 21 Listiny „Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.“¹³⁴ ve své podstatě rekapituluje ustanovení Ústavy týkající se politických práv, přičemž jednotlivé články týkající se správy věcí veřejných, přímé demokracie a volby svých zástupců implementuje z ústavní celorepublikové úrovně na úroveň samosprávních, čímž zakotvuje ústavní konformitu na místní samosprávních úroveň.

Jak již bylo shora uvedeno, přímá správa věcí veřejných se vykonává referendem, které však bylo v oblasti vymezené Ústavou využito pouze v jediném případě. „Od referenda na celostátní úrovni je však třeba odlišovat referendum místní a krajské, týkající se výkonu samostatné působnosti těchto územních samosprávních celků. V tomto případě Ústava běžného zákonodárce nikterak neomezuje, protože ústavní zakotvení referenda je požadováno jen pro případy výkonu státní moci, nikoliv moci samosprávné.“¹³⁵ Otázku referenda na samosprávních úrovni řeší: Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů. Zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a o změně některých zákonů. Oba tyto zákony shodně přinášejí právo hlasování na osoby, jež mají právo volit do obecního, respektive krajského zastupitelstva.

Přestože Listina stále hovoří o občanova, což bylo již komentováno v právu sdružovacím, Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, v platném a účinném znění, již zcela akceptuje postavení občana Evropské unie a Lisabonskou smlouvu. Zákon č. 130/2000Sb., o volbách do

133 ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 87 odst. 1 písm.j) [on-line] [cit. 2014-02-10]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1)

134 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 21 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

135 WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, Dostupné také z: ASPI Server S00-aspi1.pcr.cz:6665

zastupitelstev krajů, o změně některých zákonů, jako zákon o volbě do vyšších územních celků oproti tomu ponechává volební právo výhradně na občanech.¹³⁶

Listina dále ukládá povinnost periodické pravidelnosti voleb, kdy „Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.“¹³⁷ Zákon zde stanoví funkční období volených zastupitelů na čtyři roky a počátek lhůty pro volby na další volební období počíná běžet 30 dní před koncem volebního období a končí současně s koncem volebního období.¹³⁸

Otázka rovnosti podmínek pro uplatnění aktivního i pasivního volebního práva, jako i tajnost hlasování,¹³⁹ byly již v této práci blíže rozebrány ve vztahu k Ústavě.

7.6 Svobodná soutěž politických sil a právo na odpor

V závěru části Listiny věnované politickým právům je uvedena jakási všeobecná klauzule k uplatňování politických práv „Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.“¹⁴⁰ Jedná se o jakousi všeobecnou definici vztahující se ke všem politickým právům, která svým výkladem limituje zákonodárce v jejich normotvorné činnosti tím, že vytvořené právní normy nesmí omezovat volnou a svobodnou soutěž politických sil a zachování principů demokratického právního státu. Tyto limity se v podstatě netýkají pouze moci zákonodárné, ale výkladem jsou vázány i na moc soudní a výkonnou. Z moci výkonné jsou to zejména orgány místních správ a samosprávních celků vykonávající přenesené působnosti výkonu státní moci. Článek

136 Srovnejme Zákon č. 130/2000Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů . In *Sbírka zákonů České republiky* 2000, částka 38. s 1783-1799 § 4 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-130>>, oproti Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky* 2001, částka 178. s 11002-11024 § 4 odst. 1 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-941>>.

137 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 21 odst. 2 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

138 Shodně k tomu Zákon č. 130/2000Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů . In *Sbírka zákonů České republiky* 2000, částka 38. s 1783-1799 § 1 odst. 2 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-130>>, oproti Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky* 2001, částka 178. s 11002-11024 § 1 odst. 2 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-941>>.

139 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 21 odst. 3-4 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

140 ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 22 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>>.

svým obsahem vymezuje více než svobody či práva osob, povinnosti a omezení pro orgány státu. Výklad je závěrečnou rekapitulací chráněných hodnot, přičemž je ve zjevné vazbě na články Listiny všeobecně deklarující práva a svobody.¹⁴¹ „Požadavek svobodné soutěže politických sil je totiž neslučitelný s jakoukoliv formou diskriminace a také je při jeho naplňování nutno dbát na zákaz zneužití případných omezení. Poukazujeme rovněž na skutečnost, že pod tuto ochranu jsou výslovně zahrnuta všechna politická práva a svobody. Ústavodárce tedy v tomto směru mezi nimi nikterak nerozlišuje a naopak zdůrazňuje, že přiměřené ochrany jsou hodny všechny z nich.“¹⁴²

Čl. 22 svým výkladem volné soutěže politických sil přímo navazuje na čl. 5 Ústavy a dále ho rozvádí. Čl. 5 Ústavy hovoří o volné soutěži politických stran, což je relativně úzce vymezené právo vztahující se pouze k politickým stranám a jejich výjimečnému postavení nositele základních demokratických práv a hodnot. Listina svým výkladem soutěže politických sil rozšiřuje volnou soutěž mimo politické strany a přenáší toto právo na veškeré subjekty, jež mají zájem podílet se na správě věcí veřejných, či na politickém životě a je jedno zda na regionální, či celostátní úrovni. Do volné soutěže se tak na základě výše uvedené klauzule mohou zapojovat i fyzické osoby jako nezávislí kandidáti, ale i občanská sdružení a spolky, či neformální sdružení uskupení osob.

Posledním čl., Listiny, který se věnuje politickým právům je právo na odpor. „Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.“¹⁴³ Právo na odpor lze chápat ve smyslu *Ultima Rátio*, tedy jakousi poslední pojistku zachování demokracie, ochrany lidských práv a svobod. Je otázkou, za jakých okolností by mohlo dojít k souběhu snahy odstranit demokracii, znemožnění činnosti orgánů a účinného použití zákonných prostředků. Je zřejmé, že se jedná o klauzuli poslední instance, která umožňuje přímý zásah občanů v případě kolapsu demokratického zřízení České republiky a je jedno, jestli by se jednalo o vnější ohrožení integrity státu, či vnitřní

¹⁴¹ Blíže viz. ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 3 odst. 1, Čl. 4 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

¹⁴² WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, Dostupné také z: [ASPI Server S00-aspi1.pcr.cz:6665](http://aspi1.pcr.cz:6665)

¹⁴³ ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 23 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).

ohrožení demokracie, případně kolaps státního aparátu. Jakým způsobem by se občan mohl stavět na odpor, taktéž není blíže stanoveno, ale vzhledem k situaci, kdy by mohlo dojít k uplatnění tohoto práva, není zcela vyloučeno využití i silového řešení odporu, neboť je zřejmé, že práva na odpor by se využilo v době kolapsu státních orgánů, a tak by využití právních prostředků zřejmě nepřineslo očekávaný výsledek.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce byla Ústavní a zákonná úprava politických práv ve vztahu k veřejné správě. V úvodu byla práce zaměřena na vznik a historický vývoj Československého a později Českého státu a s ním související vývoj demokracie, ústavnosti a s tím související vývoj politických práv. Další část práce byla zaměřena na principy demokratického právního státu a zhodnocení, zda je Česká republika demokratickým právním státem. Práce se zabývala i postavením Ústavního soudu jako garanta ochrany uvedených principů. Dále se práce zaměřuje na Ústavu jako hlavní právní předpis poskytující ochranu politických práv a svobod. Současně je zaměřena i na jednotlivá politická práva a jejich ochranu, či jejich omezení z ústavy plynoucí. Vzhledem k tomu, že ČR je členem Evropské Unie a ratifikovala Lisabonskou smlouvu, kterou lze označit za evropský dokument vytvářející z Evropské Unie demokratickou a transparentní organizaci. Poslední část práce byla zaměřena na konkrétní politická práva a svobody dané primárně občanům České republiky, ale i dalším fyzickým osobám, které nejsou občany České republiky. Zároveň jsou zde rozebírány a komentovány povinnosti orgánům státní moci. Veškerá práva a svobody z Listiny plynoucí byly dále řešeny ve vazbě na podústavní zákony, které jednotlivá práva dále rozvádějí a upřesňují.

Z výsledků zpracované práce lze dovodit, že z historického pohledu si Československo prošlo složitým vývojem demokracie a ústavnosti. Poměrně krátká období demokracie, byly střídány delšími, či kratšími obdobími nesvobody. Ústavy je třeba vždy posuzovat podle období, kdy vznikly a pokud se jedná o demokratické ústavy, mohlo se Československo směle řadit mezi vyspělé demokratické státy. Od roku 1989, kdy došlo k pádu komunistického, totalitního režimu si Československo a následně Česká republika hledala cestu zpět mezi demokratické právní státy. V roce 1993 se Česká republika osamostatnila a vytvořila si nový ústavní pořádek, kterým se definitivně zařadila mezi demokratické právní státy. Garantem ochrany uvedených principů je Ústavní soud České republiky, který je svým postavením zcela mimo soudní běžnou soudní strukturu a taktéž stojí osamoceně ve státním aparátu, kdy jako rozkladný element ochraňuje zachování ústavnosti a demokracie. Ve smyslu *Ultima Ratio* potom chrání ústavně zaručená práva a svobody, zejména před zvláštními orgány státní moci. Ochrana politických práv a svobod je v České republice garantována zejména Ústavou a na ní se vážící ústavními předpisy a podústavními zákony, která práva dále specifikují a tyto vymezují vůči orgánům státní moci. Česká republika, jako člen Evropské Unie ratifikovala Lisabonskou smlouvu, která se tím stala právně závaznou ve

smyslu Ústavy a tím se v určitých oblastech rozšířila politická práva a svobody i na občany Evropské Unie. Primárně je návazně na Ústavu právním předpisem, který rozvádí a specifikuje jednotlivá práva a svobody, jako i omezení těchto práv a svobod a možnosti zásahu ze strany státních orgánů. Na Listinu se váží i další zákony, které upřesňují práva povinnosti občanů a vymezují lid vůči moci zákonodárné, výkonné i soudní.

Na základě shora uvedených skutečností je možné konstatovat, že politická práva a svobody jsou Ústavním a mezinárodním právem garantovány a orgány státní správy mají dostatek prostředků k jejich ochraně. Nabízí se zde však otázka celkové revize Ústavy a Listiny a to zejména ve vztahu ke změnám (schválení volby prezidenta, členství v Evropské Unii, ratifikace Lisabonské smlouvy) jež se za posledních 21 let ve společnosti udály. Revize Ústavy i Listiny by měla být provedena komplexní rekodifikací, nikoli jen dílčími novelizacemi, neboť stávající úpravy jednak vnášejí nejasnosti do pravomocí mezi mocí zákonodárnou a Prezidentem republiky a jednak ne zcela reflektují současný právní stav v návaznosti na Lisabonskou smlouvu, čímž je vnášena určitá nejistota nejen mezi lid, ale i mezi státní orgány a ve výkladu se neshodnou ani přední odborníci v oblasti ústavního práva.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. BÍLÝ, J. *Základy společenských věd IV Základy státovědy politologie a sociologie*, Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, 157s. ISBN 978-80-7418-015-6.
2. FILIP J. *Ústavní právo české republiky. Základní pojmy a instituty. Ústavní základy ČR*. 4. opravené a doplněné vydání Brno: Nakladatelství doplněk, 2003. 556 s. ISBN 80-210-3254-5.
3. FIALA, P., STRMISKA, M. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal, 1998. 263 s. ISBN 8085947315.
4. GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky. Základy českého ústavního práva*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Prospektrum, 2002. 520 s. ISBN 80-7175-077-8.
5. GOSPIČ J., MATES P., *Základy ústavního práva*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. Skrypta 158 s ISBN 80 – 245 – 0263 – 1.
6. KLÍMA, K. a kol. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN: 80-86898-15-6.
7. KLÍMA, K. *Ústavní právo*, 3 rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 768 s. ISBN 80-7380-000-4.
8. KLÍMA, K. a kol. *Encyklopedie ústavního práva*. Praha: ASPI, 2007. 481 s. ISBN 978-80-7357-295-2.
9. PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda II díl Ústavní právo České republiky. Část 2*. Praha: Linde, 2004. 241 s. ISBN 80-7201-472-2.
10. SLÁDEČEK V., MIKULE V., SYLOVÁ J. *Ústava České republiky*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. 949 s. ISBN 978-80-7179-869-9.
11. VALEŠ L. *Dějiny politických teorií*. 2. Rozšířené vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 270s. ISBN 978-80-7380-031-4.
12. ZOUBEK, V. *Právověda a státověda. Úvod do právního a státovědního myšlení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 585s. ISBN 978-80-7380-239-4.
13. WÁGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. A KOL. *Listina základních práv a svobod komentář*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012 s 931, ISBN ePub formátu: 978-80-7357-856-5.

Elektronické zdroje

1. BARTOŠ, B, ADAM Právníci ztrhali přímou volbu prezidenta. Senát jejich varování ignoroval In:WordPress [on-line]. Dostupné také z www: <<http://abbartos.wordpress.com/2012/02/27/pravnici-ztrhali-primou-volbu-prezidenta-senat-jejich-varovani-ignoroval/>>.
2. ČTK. TÝDEN Česko už nebude uplatňovat výjimky z Lisabonské smlouvy. [on-line] 2006-2014 © Created by Sabre s.r.o. Dostupné z www: <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/cesko-uz-nejbude-uplatnovat-vyjimku-z-lisabonske-smlouvy_298762.html#.U09tlvl_vzM>.
3. EUROSKOP ČR a EU v datech, ČR a EU 1997-2003[on-line]. Dostupné z www: <<https://www.euroskop.cz/9186/sekce/cr-a-eu-1997-2003/>>
4. EUROSKOP Lisabonská smlouva (co o ní potřebujete vědět) [on-line] [cit. 2014-03-18]. Dostupné z www: < http://www.euroskop.cz/gallery/49/14956-lisbonne_2.pdf >
5. EVROPSKÁ UNIE EUR-Lex Lisabonská Smlouva [on-line]. Dostupné z www: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.CES >.
6. LATINSKÁ ÚSLOVÍ. Latinsky.cz WordPress [on-line] © 2009 Dostupné také z www: <<http://latinska-uslovi.latinsky.cz/latinska-uslovi-po-q.html>>.
7. MINISTERTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Zahraniční vztahy. [on-line] Historie vstupu České republiky do EU Dostupné také z www: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/ceska_republika_a_eu/historie_vstupu_ceske_republiky_do_eu.html>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKOSLOVENSKO Zákona č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě. O národním shromáždění. In: sbírka zákonů Československé republiky. 1918, částka VI, s. 30,31. Dostupné také z www: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1918.html>.
2. ČESKOSLOVENSKO Zákona č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky., In: sbírka zákonů a nařízení státu československého. 1920 částka XXVI. s 255-267 [on-line]. Dostupné také z www: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html>.
3. ČESKOSLOVENSKO Vyhláška ministra vnitra č. 30/1945 Sb., o platnosti Ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 3 srpna 1944, č. 11Úř. věst. čsl. o obnovení právního pořádku., In: sbírka zákonů a nařízení státu Československého. 1945 část-

- ka 15. s 51-54 [on-line]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-30>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-30).
4. ČESKOSLOVENSKO Ústavní zákona č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky., In: sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. 1948 částka 52. s 1081-1110 [on-line]. Dostupné z [www: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html>](http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html).
 5. ČESKOSLOVENSKO Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky., In: sbírka zákonů Československé socialistické republiky. 1960 částka 40. s 289-309 [on-line]. Dostupné z [www: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=100&r=1960>](http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=100&r=1960).
 6. ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In Sbíрка zákonů České republiky. 1993, částka 1. s 1-16., Znění zákona účinného k 16.12.1993, Čl. 10 [on-line]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).
 7. ČESKO Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In Sbíрка zákonů České republiky. 1993, částka 1. s 1-16., Čl. 112 [on-line]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1).
 8. ČESKO Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In Sbíрка zákonů České republiky 1993, částka 1. s 17-24 Čl. 17 odst. 1[on-line]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2).
 9. ČESKO Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů: In: Sbíрка zákonů České republiky. 2002, částka 179. s 10146 – 10147[on-line] Čl. 1 odst. 2. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-515>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-515)
 10. ČESKO Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím. In Sbíрка zákonů České republiky 1990, částka 19. s 369-373 § 2 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-84>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-84).
 11. ČESKO Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním. In Sbíрка zákonů Československé federativní republiky 1990, částka 19. s 374-375 [on-line]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85 >](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-85).
 12. ČESKO Zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. In Sbíрка zákonů Československé socialistické republiky 1990, částka 35. s 810-826 [on-line] [cit. 2014-04-07]. Dostupné také z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-200 >](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-200).

13. ČESKO Zákon. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích . In Sbírka zákonů České republiky 1991, částka 81. s 1993-1997 § 4 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-424>>.
14. ČESKO Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. In:Sbírka zákonů České republiky 1993, částka 46. s 914-933. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-182>>
15. ČESKO Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky. In: Sbírka zákonů České republiky 1995, částka 65. s 3529-3554 [on-line]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-247>>.
16. ČESKO Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. In: Sbírka zákonů České republiky 1999, částka 39. S 2578-2582 [on-line]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>>.
17. Zákon č. 130/2000Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů . In Sbírka zákonů České republiky 2000, částka 38. s 1783-1799 § 1 odst. 2 [on-line]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-130>>,
18. Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. In Sbírka zákonů České republiky 2001, částka 178. s 11002-11024 § 1 odst. 2 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-941>>.
19. Blíže viz. ČESKO Zákon č. 361/2003 Sb., O Služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. In Sbírka zákonů České republiky 2003, částka 121. s 5850-5910 § 47 [on-line] [cit. 2014-04-08]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361>>.
20. ČESKO Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. In: Sbírka zákonů České republiky 2008, částka 91. s 4086-4115 [on-line]. Dostupné také z www: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>>.
21. ČESKO Ústavní soud Nález I.ÚS 68/93. In: Sbírka nálezů a usnesení N 17/1 SbNU 123, [on-line]. Dostupné také z www: <<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26105&pos=1&cnt=1&typ=result>>
22. ČESKO Ústavní soud, Nález I.ÚS 2/1993. In: Sbírka nálezů a usnesení N 37/1 SbNU 26, [on-line] [cit. 2014-02-12]. Dostupné také z www: <<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26105&pos=1&cnt=1&typ=result>>

23. ČESKO Ústavní soud, Nález Pl. US 26/94, ze dne 18. Října 1995 [on-line] [cit. 2014-03-02]. Dostupné také z www: <<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=26575&pos=1&cnt=1&typ=result>>
24. ČESKO Ústavní soud, Nález Pl.ÚS 19/08. In: Sbírka nálezů a usnesení N 201/51 SbNU 445, [on-line] [cit. 2014-03-18]. Dostupné také z www: <<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=60401&pos=18&cnt=18&typ=result>>.
25. ČESKO Nejvyšší správní soud, rozhodnutí č. 472/2005 Sb., In: Sbírka rozhodnutí Nejvyššího Správního Soudu Sešit 3/2005. [on-line] [cit. 2014-03-05] Dostupné také z www: <http://www.nssoud.cz/main2col.aspx?cls=EvidencniListVety&evl_id=24406&menu=266>.

Ostatní zdroje:

1. BAROCH R. *Ústavní a zákonná úprava politických práv*. Brno, 2013. Absolventská práce Vyšší policejní škola a Střední policejní škol Ministerstva vnitra v Holešově, pracoviště Brno. Vedoucí absolventské práce Mgr. Bc. Ondřej Rudolf, 42 s